

ҲУКУМАТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ҚАРОР

Дар бораи Тартиби гузаронидани экспертизаи тиббию иҷтимоӣ

Мутобиқи [моддаи 28](#) Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва [моддаи 57](#) Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ" Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мекунад:

1. Тартиби гузаронидани экспертизаи тиббию иҷтимоӣ тасдиқ карда шавад ([замима](#) мегардад).
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2012, [№543](#) "Дар бораи Номгуи нишондодҳои тиббие, ки ба кӯдакони маъҷуби то 18-сола ҳуқуқи гирифтани нафақаи иҷтимоӣ медиҳанд" аз эътибор соқит доништа шавад.
3. Қарори мазкур аз **1 майи соли 2022** мавриди амал қарор дода шавад.

Раиси

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Эмомалӣ Раҳмон

ш. Душанбе,

аз 26 апрели соли 2022, № 177

Бо қарори Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон

аз 26 апрели соли 2022, [№ 177](#)

тасдиқ шудааст

ТАРТИБИ ГУЗАРОНИДАНИ ЭКСПЕРТИЗАИ ТИББИЮ ИҶТИМОӢ

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Тартиби гузаронидани экспертизаи тиббию иҷтимоӣ (минбаъд - **Тартиб**) гузаронидани экспертизаи тиббию иҷтимоии муайян намудани қобилияти меҳнатӣ, муваққатан ва муддати дароз аз даст додани қобилияти меҳнатӣ, гуруҳ ва сабабҳои маъҷубӣ, давомнокии маъҷубӣ, гузаронидани муоинаи

такрорӣ, инчунин тартиби бақайдгирии варақаҳои корношоҷии беморон ва маъюбонро муқаррар менамояд. Экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ бо дар назар доштани арзёбии умумии ҳолати организм дар асоси таҳлили нишондиҳандаҳои клиникаию функционалӣ, маишӣ, иҷтимоӣ, касбӣ, меҳнатӣ ва руҳии шахси муоинашаванда амалӣ карда мешавад.

2. Маъюбӣ, сабабҳо, давомноқӣ, вақти бавучудоии он, дараҷаи маъюбӣ ва ба ҳифзи иҷтимоӣ эҳтиёҷманд будани шахс бо роҳи гузаронидани экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ муқаррар карда мешавад.

3. Экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ аз ҷониби Хадамоти давлатии экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ (минбаъд - Хадамот), ки мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ маҳсуб меёбад, гузаронида мешавад.

4. Экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ бемориҳои касбӣ дар асоси ҳулосаи муассисаи давлатии "Маркази ҷумҳуриявӣи клиникаии бемориҳои касбӣ" гузаронида мешавад.

5. Экспертизаи ҳарбию тиббӣ бо мақсади муайян намудани қобили хизмати ҳарбӣ (хизмати ба он баробар) ва таълим аз рӯи ихтисосҳои мушаххаси ҳарбӣ, инчунин муайян намудани сабабҳои маъюбӣ ва бемории хизматчиёни ҳарбӣ вобаста ба гузаштани хизмати ҳарбӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад.

6. Дар Тартиби мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- **маҳдудиятҳои иҷтимоӣ (дезадаптатсия)** - нотавонӣ (вобаста ба вайрон шудани вазифа ва маҳдудияти фаъолияти ҳаётӣ) барои анҷом додани рафтори рӯзмарраи худ дар зиндагӣ;

- **нотавонии пешбурди зиндагонии мустақилона** - мавҷуд набудани робитаҳои иҷтимоӣ ва ниёзманд будан ба кумаки шахси дигар;

- **эҳтиёҷмандии иҷтимоӣ** - зарурат ба ҳифзи иҷтимоӣ ё мансубият ба гурӯҳи осебпазири аҳоли, ки барои муқаррар намудани гурӯҳи маъюбӣ асос шуда метавонад;

- **маҳаки фаъолияти ҳаётӣ** - доштани имкон барои худхизматрасонӣ, ҳаракат, самтёбӣ (ориентатсия), худидоракунӣ, алоқа бо муҳити атроф, таълим, инчунин иҷрои фаъолияти меҳнатӣ;

- **қобилияти ҳаракат кардан** - имконияти ҳаракати самарабахш (роҳ рафтан, давидан, гузаштан аз монеаҳо, истифода бурдан аз нақлиёт). Маҳаки баҳодихӣ - хусусияти роҳгардӣ, суръати ҳаракат, масофае, ки бемор онро тай менамояд, имконияти мустақилона аз нақлиёт истифода намудан, ниёз доштан ба кумаки дигарон ҳангоми ҳаракат намудан;

- **имконияти худхизматрасонӣ** - имконияти самаранок иҷро намудани фаъолияти ҳамарӯзаи маишӣ ва қонеъ намудани талаботи худ ба кумаки

шахсони дигар. Маҳаки баҳодиҳӣ - фосилаи вақте, ки дар давоми он кумак зарур аст - кумаки муваққатӣ (на камтар аз як маротиба дар як моҳ), кумаки пайваста (якчанд маротиба дар як моҳ), кумаки доимӣ (якчанд маротиба дар як ҳафта - кумаки нақшавӣ ва ё якчанд маротиба дар як рӯз - кумаки ғайринақшавӣ);

- **самтёбӣ дар макон** - имкони мустақилона муайян намудани ҷойи худ дар макон ва вақт, инчунин доштани маълумот дар бораи ашёи атроф. Асоси самтёбиро ҳиссиёти биноӣ ва шунавоӣ ташкил медиҳанд. Самтёбӣ дар ҳолати муътадили фаъолияти равони ва нутқ баҳогузори карда мешавад. Маҳаки баҳодиҳӣ - қобилияти фарқ кардани намуди зоҳирии одамон ва ашё дар масофаи афзоянда ва дар шароити мухталиф (мавҷуд будан ва ё набудани монеа, шиносӣ бо муҳити атроф), қобилияти фарқ намудани овоз ва нутқи шифоҳӣ (самтёбӣ аз рӯи овоз) - ҳангоми мавҷуд будан ё набудани ҳалалёбӣ ва дараҷаи ҷуброни вайроншавии қабули нутқи шифоҳӣ бо дигар воситаҳо (мактуб ва дигар шаклҳо ғайришифоҳӣ), зарурати истифодаи васоити техникӣ барои самтёбӣ ва кумаки дигар шахсон дар намудҳои мухталифи фаъолияти ҳамарӯзаи зиндагӣ (дар ҳаёти маишӣ, таҳсил, истеҳсолот);

- **имконияти иртиботӣ** - муошират карда тавониш ба одамон ва ба роҳ мондани муносибатҳои муқаррарии иҷтимоӣ (дар ҳолати мазкур қанда шудани муносибатҳои, ки ба ҳалалдор шудани фаъолияти равонӣ алоқаманд мебошанд, дар назар дошта нашудааст). Воситаи асосии иртибот нутқи шифоҳӣ буда, воситаҳои ёрирасон хондан, навиштан, шаклҳои муоширати ғайришифоҳӣ (имову ишора) мебошанд. Маҳаки баҳодиҳӣ - хусусияти гурӯҳӣ одамон, ки бо онҳо имконияти алоқа мавҷуд аст, инчунин зарурати кумаки шахсони дигар дар раванди таълим ва фаъолияти меҳнатӣ;

- **имконияти худидоракунӣ** - имкони худдорӣ намудан дар доираи меъёрҳои ахлоқӣ ва ҳуқуқии муҳити атроф. Маҳаки баҳодиҳӣ имкони худдаркнамоӣ ва риояи меъёрҳои иҷтимоии муқарраршуда, қиёс намудани одамон ва объектҳо, дарк намудани муносибати байни онҳо, дуруст қабул намудан, бозгӯӣ намудан, якрағ муносибат намудан ба ҳолатҳои муқаррарӣ ва ғайримуқаррарӣ, риояи бехатарӣ ва беҳдошти шахсӣ;

- **қобилияти донишандӯзӣ** - имкони қабул намудан, омӯзиш, сафарбар намудани лаёқату имкониятҳои (маишӣ, фарҳангӣ, касбӣ) ба раванди мақсадноки таълим;

- **қобилияти касбомӯзӣ** - имкони фаро гирифтани дониши назариявӣ ва амалӣ, малакаи мушаххаси касбӣ. Маҳаки баҳодиҳӣ имкони гирифтани таълим дар шароити муқаррарӣ ва ё шароити махсус ташкилкардашуда (муассисаҳои махсуси таълимӣ, дар гурӯҳҳо, таълим дар хона), қабули ҳаҷми барнома, вақт ва речаи таълим, имкони фарогирии сатҳи гуногуни касбӣ ё намуди алоҳидаи кор, зарурати истифодаи маводи махсуси таълимӣ ва истифодаи кумаки дигарон;

- **қобилият ба фаъолияти меҳнатӣ** - маҷмӯи имконияти ҷисмонӣ ва маънавии одам, ки ҳолати сиҳати онро барои машғул шудан ба фаъолияти минбаъдаи меҳнатӣ муайян мекунад;

- **мутобиқати касбӣ** - имкони бо сифати баланд иҷро намудани кор дар касби мушаххас, ки шароити амалӣ намудани фаъолияти меҳнатиро дар макон муайяни истеҳсолот мувофиқ ба талаботи ҳаҷми истеҳсолот, речаи корӣ ва муҳити истеҳсолӣ пешбинӣ менамояд. Маҳакҳои баҳодихӣ-нигоҳдорӣ ё аз даст додани коршоямии касбӣ, имконияти кор кардан дар сатҳи касбӣ дар дигар соҳаҳои ба касби пешина баробар, баҳо додан ба ҳаҷми кор ва мансаб, имконияти машғул шудан ба кор дар шароити муқаррарӣ ва ё махсус ташкилкардашуда;

- **вайроншавии қобилияти меҳнатӣ** - сабаби асосии норасоии иҷтимоие, ки метавонад ҳангоми маҳдудияти фаъолияти ҳаётӣ ба вучуд омада, ҳамзамон ба дигар сатҳи фаъолияти ҳаётӣ даҳлат намекунад.

2. ҚОИДАҲОИ ГУЗАРОНИДАНИ ЭКСПЕРТИЗАИ ТИББИЮ ИҶТИМОИ

7. Экспертизаи тиббию иҷтимоиро Хадамот дар асоси баҳодихии ҳамачонибаи ҳолати саломатӣ, дараҷаи вайроншавии вазифа ва маҳдудияти фаъолияти ҳаётӣ, бо дар назар доштани ҳолати равонӣ, муоинаи такрорӣ ва иҷтимоӣ, муҳит, инчунин унсурҳои касбӣ ройгон амалӣ менамояд.

8. Хадамот дар сурати мавҷуд будани асосҳо (нишондодҳо)-и маҳдудияти фаъолияти ҳаётии бемор сабаб ва вақти фарорасии маъҷубиро муқаррар намуда, дараҷаи аз даст додани қобилияти коршоямии касбиро (ба ҳисоби фоиз) муайян намуда, барои ҳар як маъҷуб барномаи инфиродии тавонбахшии маъҷубро тартиб медиҳад.

9. Вайроншавии қобилияти кор ва маҳдудияти фаъолияти ҳаётӣ бо таносуби фоизӣ баҳо дода мешавад. Бо мақсади ба тартиб даровардани раванди баҳогузори аз рӯи нишондодҳои гуногун "дараҷаи вазифавӣ" мутобиқ ба чадвали панҷбала, ки тибқи он (аз 0 то 4) баробар ба 100% ва фосилаи миёни балҳо баробар ба 25%-ро ташкил медиҳад, муайян карда мешавад, аз ҷумла:

- дараҷаи вазифавии 0 - ҳолати муқаррарии нишондод;

- дараҷаи вазифавии 1 - вайроншавии сабуки вазифаҳо ё ҳадди фаъолияти ҳаётӣ (аз 1 то 25%);

- дараҷаи вазифавии 2 - вайроншавии миёна ё муътадил (аз 26 то 50%);

- дараҷаи вазифавии 3 - ҳадди бузургтари вайроншавӣ (аз 51 то 75%);

- дараҷаи вазифавии 4 - вайроншавии шадид то ба дараҷаи пурра аз даст додани вазифа ва ё имконият (аз 76 то 100%).

10. Ҳангоми арзёбии фоизи дараҷаи вайроншавии вазифаҳо таъсирбахшии чуброн бо ёрии маводи тиббӣ ё васоити техникӣ, ки вазифаро беҳтар мегардонанд, ба инобат гирифта мешавад.

11. Ҳолати фаъолияти ҳаётӣ вобаста ба ҳар як маҳаки алоҳида арзёбӣ карда мешавад, зеро дар марҳилаи аввали беморӣ мумкин аст, яке аз имкониятҳо вайрон гардад, ки он метавонад ба маҳдудияти иҷтимоӣ ва зарурати муайян намудану таъини маъҷубӣ оварда расонад.

12. Таносуби байни дараҷаи вазифавии вайроншавӣ ва маҳдудгардии фаъолияти ҳаётӣ на ҳама вақт маълум аст, ки ин арзёбии алоҳидаи ҳар як нишондодро талаб менамояд. Оқибати иҷтимоии беморӣ аз дараҷаи маҳдудияти фаъолияти ҳаётӣ муайян карда мешавад.

13. Ҳангоми нигоҳдории қобилиятҳои касбии маъҷуб ё имконияти барқарор намудани онҳо ба маъҷуб тавсияи меҳнатӣ ё барномаи инфиродии тавонбахшӣ пешниҳод карда, маъҷуб ба мақомоти шульли аҳоли раван карда мешавад.

14. Барномаи инфиродии тавонбахшии маъҷуб аз се қисмтавонбахшии иҷтимоӣ, тиббӣ ва касбӣ иборат буда, чорабиниҳои тиббӣ, маишӣ-иҷтимоӣ ва касбиро фаро мегирад. Хадамот ба маъҷуб тавсияи мухтасар ва чораҳои асосии тавонбахширо нишон медиҳад, ки дар он макон ва вақти гузаронидан, суроға ва соатҳои кории муассисае, ки бемор бояд ба он муроҷиат намояд, нишон дода мешавад. Ҳангоми муоинаи такрорӣ маъҷуб дар роҳхати муассисаи табобатӣ пешгирӣ бояд барномаи чораҳои асосии тавонбахшӣ бо сабти иҷрои онҳо, натиҷаҳо ё сабабҳои иҷро нагардидан нишон дода шавад.

15. Экспертизаи тиббӣю иҷтимоии бемороне, ки вобаста ба вазъи саломатиашон дар Хадамот гузаронида шуда наметавонад, мувофиқи роҳхати шакли-088/б бо қайди "дар хона, беморхона, хона-интернатҳо ва ғайра" дар ҷойи нишондодашуда бо истифода аз нақлиёти хизматӣ гузаронида мешавад.

16. Муоинаи такрорӣ маъҷубон як моҳ қабл аз муҳлати муқарраршуда гузаронида мешавад.

17. Муоинаи такрорӣ пеш аз муҳлати муқарраршуда дар ҳолатҳои зерин гузаронида мешавад:

- ҳангоми талғир ёфтани (бад ё беҳ шудан)-и вазъи саломатӣ ва дараҷаи маҳдудияти фаъолияти меҳнатӣ;

- ҳангоми муайянсозӣ дар раванди тафтиши пешакӣ муайян шудани далелҳои ҳуқуқвайронкунӣ (тақаллубкорӣ ҳуҷҷатҳо).

18. Муоинаи такрорӣ маъҷубӣ бе нишон додани муҳлат таъин карда мешавад:

- барои занони аз 58-сола боло ва мардони аз 63-сола боло;

- ҳангоми талъи роти бебозгашти морфологӣ, вайрон гардидани вазифаҳои узвҳо ва системаи организм, имконпазир будани беҳтаршавии раванди беморӣ ва мутобиқшавии иҷтимоӣ ҳангоми бесамаранокии чорабиниҳои тавонбахшӣ (на кам аз 5 соли назорати пайваста);

- ҳангоми ҷой доштани нуқсонҳои анатомӣ, ки дар боби 4 Тартиби мазкур нишон дода шудаанд.

19. Эҳтиёҷмандии иҷтимоӣ ё мансубият ба гурӯҳи осебпазири аҳоли, ки дар асоси маълумотномаи мақомоти иҷроияи маҳалли ҳокимияти давлатии ҷойи зист (якҷаву танҳо, дар оила мавҷуд будани 2 ва зиёда маъҷуб, камбизоатӣ) нишон дода шудааст, ҳангоми гузаронидани экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ ба назар гирифта мешавад.

20. Номгӯии бемориҳо, нуқсонҳо ва дигар нишондодҳои тиббӣе, ки тибқи онҳо ба шаҳрвандон маъҷубӣ муқаррар карда мешаванд, таснифоти вайроншавии функцияҳои асосии организм ва маҳдудиятҳои ҳаёти аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи тандурустӣ таҳия ва тасдиқ карда мешаванд.

§1. Муайян намудани гурӯҳи I маъҷубӣ

21. Барои муайян намудани гурӯҳи I маъҷубӣ инҳо асос шуда метавонанд:

- муҳтоҷ будан ба кумаки доимии шахсони дигар;

- бинобар сабаби якбора ба амал омадани маҳдудияти фаъолияти ҳаёти бо сабаби бемориҳо;

- оқибати осебҳо;

- норасоии вазнину омехтаи анатомӣе, ки ба норасоии тиббӣю иҷтимоӣ оварда мерасонанд.

22. Ба вайроншавии кулӣ пурра аз даст додани вазифа ё имконият дохил мешавад:

- вайроншавии куллии худхизматрасонӣ - бе кумаки шахсони дигар анҷом дода натавонистани талаботи зарурии беҳдошти шахсӣ, қазои ҳоҷати физиологӣ, ки басомадашон танзимнашавандаанд;

- пурра ё қисман аз даст додани қобилияти ҳаракат - имкони ҳаракат намудан танҳо дар доираи манзили истиқоматӣ ё бо кумаки шахсони дигар;

- вайроншавии куллии худидоракунӣ - ғайриимкон будан ё вайроншавии куллии дарки шахсияти худ, олами атроф, одамон, набудани таассур (реаксия) ё таассури бемувозинат дар ҳолати муқаррарӣ, риоя накардани чораҳои беҳатарии шахсӣ, ки зарурати назорати доимӣ ва кумаки шахсони

дигарро ба миён меорад. Вайроншавии худидоракуни дар натиҷа ба вайроншавии тамоми ҷанбаҳои фаъолияти зиндагонӣ, зиёда аз он, ба пароксизмҳои такроршаванда оварда мерасонад, ки шуурро вайрон мекунад (торикшавии шуур ва монанди инҳо);

- вайроншавии куллии муошират - имкон надоштани муошират ё вайроншавии куллии иртибот то ба хешони наздик дар сатҳи маишӣ, ки кумаки доимии шахсони дигарро душвор месозад.

23. Ҳолатҳои маҳдудшавии куллии фаъолияти ҳаёти дар мавридҳои зерин ба амал меоянд:

- ҳангоми бемориҳои узвҳои дарунӣ, асаб, системаи эндокринӣ, устухону мушакҳо, ҳисси босира, системаи рағҳо, ки вайроншавии вазифаи ҳар яке аз онҳо ба ҳадди нишондиҳандаи дараҷаи вазифавии 4 мерасад;

- ҳангоми зиёд будани вайроншавии вазифавии ду ва зиёда системаҳо, ки ба маҳдудияти ногаҳонии ҳаёти дар доираи яке аз ин дараҷаҳо оварда мерасонад;

- ҳангоми вайроншавии ногаҳонии ҳолати равонӣ.

24. Гурӯҳи I маъҷубӣ инчунин ҳангоми бемориҳои, ки барои муҳити зиндагонӣ номувофиқанд, новобаста аз дараҷаи маҳдудияти ҳаёти муайян карда мешавад.

25. Гурӯҳи I маъҷубӣ муқаррар карда мешавад:

1) барои шахсоне, ки имконияти меҳнатиашонро ба таври доимӣ пурра аз даст додаанд ва ба кумаки доимӣ ва нигоҳубин ниёз доранд. Бемориҳои зерин метавонанд барои муқаррар кардани гурӯҳи I маъҷубӣ сабаб бошанд:

- бемориҳои саратони бадфарҷом;

- сили шуш бо ҷараёни афзоишбанда дар марҳилаи декомпенсатсия бо норасоии нафаскашии дараҷаи 3;

- вайроншавии системаи дилу рағҳо бо норасоии хунгардишдараҷаи 3;

- вайроншавии маъзи сар бо фалаҷи чуқур (параплегия) ва афазияи шадид;

- фалаҷи ду даст ё пой;

- нимфалаҷи маълуми дасту пой;

- алоими вазнину музмини катотоникӣ ва параноидӣ ҳангоми маҷзубият;

- саръ (эпилепсия) бо хуруҷҳои тез-тез ва ҳолати носолимшавии ақл, зинаи аввали камақлӣ то аз даст додани муносибати нобарҷомӣ ба бемори худ;

2) барои шахсоне, ки новобаста ба вайроншавии ошкору куллии вазифавӣ ва зарурати нигоҳубини доимӣ ба кумаки шахсони дигар, имкон доранд бо намудҳои алоҳидаи фаъолияти меҳнатӣ дар шароити ташкили инфиродии кор (коргоҳҳои махсус, кор дар хона) машғул шаванд. Бемориҳои зерин метавонанд барои муайян кардани гурӯҳи I-уми маъҷубӣ сабаб бошанд:

- фалаҷи устувори пойҳо;

- мунҷаи (культя) ампутатсионии ҳарду даст (набудани ҳамаи ангуштон дар ҳарду каф);

- мунҷаи (культя) ампутатсионии ҳарду соқи пой дар баробари сеяки қисми болоӣ;

- мунҷаи (культя) ампутатсионии дар ҳама гуна ҷойи дастҳо ва ронҳо;

- нобиноии пурра.

§2. Муайян намудани гурӯҳи II маъҷубӣ

26. Барои муайян намудани гурӯҳи II маъҷубӣ хеле маҳдуд шудани фаъолияти ҳаёти бо сабаби беморӣ, оқибатҳои осеб, норасоии омехтаи анатомӣ, ки ба норасоии иҷтимоӣ оварда мерасонад, асос шуда метавонад.

27. Ба ниҳоят маҳдуд шудани фаъолияти ҳаёти нишондодҳои зерин мансубанд:

- ниҳоят маҳдуд шудани имкониятҳои худхизматрасонӣ зарурати доимии кумаки дигарон барои иҷрои як қатор талаботи танзимшаванда, ки қонеъ гардондани онҳо дар муддати як ҳафта се маротиба ё зиёда аз ин, вале на бештар аз як маротиба дар як рӯз талаб карда мешавад (таъмин бо маводи ғизо ва омода намудани хӯрок, рӯбучин, шустушӯй, гарм намудани бино ва ғайра);

- ниҳоят маҳдуд шудани имконияти ҳаракат кардан - имкони ҳаракат танҳо дар ҳудуди минтақаи наздик ба макони истиқомат ё ҳаракат бо кумаки васоити мураккаб, душвории зиёд ҳангоми истифодаи нақлиёт бе кумаки шахсони дигар;

- ниҳоят маҳдуд шудани самтбӣ дар макон - имкони хеле душвори шинохтани одамон ва объектҳо дар масофаи на он қадар дур, ҳангоми мавҷуд будани монеа дар самтбӣ (равшании паст, мавҷзанӣ ва ғайра) дар мавзеи ношинос, зарурати истифодаи васоити ёрирасон дар таҳсил ё дар истеҳсолот, қабул накардани овозҳо ва нутқи шифоҳӣ ҳангоми имкон надоштани ҷуброни норасоии шунавоӣ бо кумаки дастгоҳи шунавоӣ (ношунавою ногӯё + бесаводӣ);

- аз даст додани худидоракунии назаррас - нигоҳ доштани имкони шинохтани худ ва ҳешовандони наздик, имконияти худхизматрасонӣ ҳангоми

муайянкунии нопурраи ҷои зист ва вақт, мушкилиҳо дар макони ношинос, ба қадри имкон риоя намудани бехатарии шахсӣ, ба ин омилҳо инчунин тақроршавии тез-тези пароксизм, вайроншавии кӯтоҳмуддати шуур низ шомил мебошанд;

- маҳдудияти назарраси муошират - имкони муошират намудан танҳо бо одамони шинос дар сатҳи маишӣ, аз даст додани робитаҳои доимии пешина ва барқарор карда натавонистани робитаҳои нав.

28. Имкон надоштан ба таълими касбӣ ё имкони таълим танҳо бо барномаҳои махсус дар муассисаҳои махсуси таълимӣ, дар гурӯҳҳои барои маъҷубон пешбинишуда, омӯзиши инфиродӣ дар хона, зарур будани васоити махсуси таълим, барномаҳо ва усулҳои таълим ва ё кумаки шахсони дигар дар ин раванд (љайр аз ношунавоён).

29. Гурӯҳи II маъҷубӣ ҳамчунин новобаста аз шиддати маҳдудият (новобаста аз анҷом додани муолиҷа ва тавонбахшӣ), пешгӯии меҳнатӣ ва корношоямии меҳнатӣ вобаста ба бадшавии вазъи саломатӣ муайян карда мешавад. Ба инҳо ҳолатҳои зерин шомил мешаванд:

- норасоии мушакҳои дил ё дарљотҳои дил;

- норасоии гардиши хуни дараҷаи 2-3;

- фишорбаландии дараҷаи 2 моил ба бухронҳои зуд-зуд хуруҷкунандаи ангиоспастикӣ;

- сили шуш бо падиҳои нишонаҳои норасоии дилию шушӣ;

- шакли вазнини артериосклероз бо нишонаҳои пастшавии зеҳн (лољаршавии равонӣ);

- иллатёбӣ ё вайроншавии раг;

- бемориҳои сироятии маљзи сар бо вайроншавиҳои мувозинат (вестибилярӣ) ва босира ё вайроншавии вазифаҳои ҳаракати дасту пойҳо;

- ба шахсоне, ки барояшон тамоми намудҳои фаъолияти меҳнатӣ дар давраи тўлонӣ бо назардошти бад шудани вазъи саломатиашон зери таъсири фаъолияти меҳнатӣ манъ аст (сактаи тақрорӣ дил бо нишонаҳои маълуми норасоии иқлилӣ (коронарӣ), сактаи тақрорӣ маљзи сар, хунрезӣ ба пардаи як чашми сиҳат ҳангоми афзоиши хирагии чашм, баъди ҷарроҳии омосҳои бадфарҷоми меъда, шуш ва монанди инҳо, барои шахсони гирифтори бемориҳои вазнини доимӣ бо нуқсҳои омехтаи дастгоҳи таъҷув ҳаракат бо талафи зиёди қувваи биной, ки меҳнат барояшон манъ набуда, дар шароитҳои махсуси ташкилкардашуда иҷозат дода шудааст, буридагии рон ё соқҳо дар сатҳҳои гуногун, баъди буридани ампутатсия рон ва имкон надоштани протезшинонӣ гурӯҳи II маъҷубӣ муайян карда мешавад).

30. Намунаи норасоиҳои вазнини анатомӣ метавонанд инҳо бошанд:

- ампутатсияи ҳар ду соқи пой;
- набудани панҷаҳо ё банди даст ва соқи пой;
- набудани китф ё банди даст ҳангоми зиёд вайроншавии вазифаҳои мутаҳарриқӣ ё статикӣ дигари пой;
- набудани даст ё пойҳо;
- экзартикулятсияи рон.

§3. Муайян намудани гурӯҳи III маъҷубӣ

31. Барои муайян намудани гурӯҳи III маъҷубӣ маҳдудшавии боэътидоли фаъолияти ҳаёти бо сабабҳои беморӣ, оқибати осебҳо ва зоҳиршавии норасоиҳои анатомӣ, ки ба камбудии иҷтимоӣ оварда мерасонанд, асос шуда метавонанд.

32. Ба маҳдудиятҳои ҳаёти инҳо шомиланд:

1) **маҳдудияти боэътидоли худхизматрасонӣ** - зарурат доштан ба кумаки шахсони дигар (чор ва зиёда маротиба) дар иҷрои як қатор талаботи ҳаррӯза;

2) **маҳдудияти боэътидоли ҳаркат намудан** - маҳдудияти ҳаракат намудан танҳо дар ҳудуди манзил, ниёз доштан ба истифодаи воситаҳои ёрирасон ҳангоми ҳаракат берун аз хона, мушкилӣ кашидан дар истифодаи нақлиёти ҷамъиятӣ, вале бе ёрии шахсони дигар имконпазир;

3) **маҳдудияти боэътидоли самтёбӣ** - қисман вайроншавии дарк кардани муҳити атроф вобаста ба вайроншавии боэътидоли узвҳои босиравӣ ва якбора аз даст додани қабули овозҳо, ки зарурати истифодаи имову ишораҳо талаб менамояд;

4) **маҳдудияти боэътидоли худидоракунӣ** - нигоҳ доштани имконоти шинохти худ, одамон, ашё ва вазъият дар ҳолати аввала, ҳангоми душвории шарҳ (интерпритатсия)-и ҷойгиршавӣ дар байни объектҳо дар муҳити ношинос ва коркарди аксуламал дар вазъи ғайримаммулӣ, ки ба бемор имкони иҷрои корҳои оддӣ ва гирифтани таълимро бе кумаки дигарон медиҳад, ба ин пароксизм, вайроншавии суръати миёнаи идрок низ дохил мешавад;

5) **маҳдудияти боэътидол дар таҳсил** - имкон доштани таълим дар муассисаҳои муқаррарӣ дар доираи барномаву ҷадвали умумӣ, вале дар синфхонаҳои махсус барои гурӯҳҳои муайяни маъҷубон ё таълим ба воситаи шахсони дигар ғайр аз омӯзгор;

6) маҳдудияти бозътидол дар фаъолияти меҳнатӣ - талғйирёбии назаррасӣ фаъолияти касбии дар шароити муқаррари истеҳсоли иҷрошаванда, бинобар зарурати саломатӣ;

7) пастшавии маҳорати касбӣ ба ҳадди 2-3 дараҷа (зиёда аз 25%) дар робита бо имкон надоштани идомаи кор дар касби худ ё ба он баробар;

8) маҳдудияти ҳаҷми фаъолияти касбӣ дар ихтисоси худ вобаста бо пастравӣ ба ҳадди 4 зинаи мансаби мутахассис (зиёда аз 25%) ё сатҳи идоракунии роҳбарӣ;

9) маҳдудияти давомнокии рӯзи корӣ (танҳо рӯзи нопурраи корӣ иҷозат дода мешавад);

10) имкони иҷро намудани танҳо баъзе намуди корҳо аз номгӯи уҳдадориҳои вазифавӣ;

11) зарурати муҷаҳҳазсозии ҷойи корӣ бо воситаҳои ёридиҳанда ва дигар васоити техникӣ;

12) нуқсҳо ва шаклдигаркунии дастҳо, набудани китф, банди даст, панҷа, буълуми қалбакии устухони китф ва ё ҳарду устухони банди даст, ҳолати контрактураи возеҳ (маҳдудияти ҳаракат дар пайвандҳо то ба дараҷаи 5-8) ё сахтшавии буълуми оринҷ дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ (дар зери на камтар аз 60 дараҷа ё 150 дараҷа) ё ҳангоми мустаҳкамшавии банди даст дар ҳолати тобхӯрии ниҳии даст ба дарун ё тобхӯрии даст ба берун, баъди буриш, алвонҷ хурдани пайвандҳои китф ё оринҷ, набудани ҳамаи буълумҳои чор ангушти панҷа, бе баҳисобгирии ангушти аввал, анкилоз ё контрактураи шадидан маълуми ҳамаи ангуштон дар ҳолати функционалии номувофиқ, набудани ангуштони якум ва дуюм ё се ангушт якҷоя бо устухони беҳи панҷа, набудани ангуштони аввали ҳар ду даст, баъди буриши пайвандҳои китф ё оринҷ, аз ҷумла набудани ҳамаи буълумҳои чор ангушти панҷа, бе баҳисобгирии ангушти аввал, набудани се ангушт бо баҳисобгирии ангушти аввал, набудани ҳаракат (анкилоз) ё контрактураи возеҳи ҳамаи ангуштон дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ, набудани ангуштони якум ва дуюм ё се ангушт якҷоя бо устухонҳои асосии панҷа, набудани ангуштҳои аввали ҳар ду панҷа.

13) нуқсҳо ва шаклдигаркунии пойҳо аз ҷумла, мунҷаи ампутатсияи панҷаи пойҳо баъди бурриши устухонӣ-пластикӣ (намунҳои Пирогов), бо нуқс дар сатҳи буълуми Шопар ва буридагии дутарафа дар баробари буълуми Лисфранк, контрактураи намоён ё сахтшавии пайвандҳои соқу попанҷаҳо дар мавриди нуқс доштани попанҷаҳо ва вайроншавии зиёди вазифаҳои роҳгардӣ ва истодан, буълуми қалбакии рон ва ҳар ду устухонҳои соқҳо, алвонҷхӯрии зонуҳо ё пайванди миёну рон баъди буриш, шаклдигаркунии падидомада ё сахтшавии пайванди косу рон, сахтшавии пайванди зонуҳо дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ - дар зери кунҷи 180 дараҷа ё кутоҳшавии пойҳо бо ҳади беш аз 7 см баъди буриши пайванд;

14) оқибатҳои осеб ва бемории системаи асаб, аз ҷумла фалаҷи панҷа ва дастҳо, фалаҷи пойҳо, нимфалаҷ (парез)-и шадиди дастҳо ва ё пойҳо бо вайроншавии зиёди трофики (атрофияи падидомадаи мушакҳо, ҷароҳати трофикии доимӣ);

15) нобиноии пурра ё пастшавии биноиш дар як чашм то 0,02 ё маҳдудгардии майдони биноиш то 5 дараҷа (дар робита бо осеби ҳарбӣ ё меҳнатӣ);

16) мавҷуд будани ҷисмҳои бегона дар мушакҳои дил ва ё меъдачаи дил;

17) нуқси назарраси устухони сар;

18) нуқси ҷоғ ё коми саҳт, агар протезшинонӣ хойиданро таъмин карда натавонад;

19) шаклдигаркунии қафаси сина пас аз гузаронидани ҷарроҳӣ, буриши панҷ ё зиёда аз қабурғҳо ҳангоми мавҷуд будани нокифоягӣ дар вақти нафаскашӣ (ҳангоми муайян намудани гурӯҳи II маъҷубӣ муҳлати муоинаи такрорӣ дар асоси муқаррароти умумӣ муайян карда мешавад);

20) ношуваноии дутарафа аз кӯдакӣ.

Эзоҳ: ношуваноиро бояд ҳангоми мавҷуд набудани қабули нутқи баланди шифоҳӣ дар садафи гӯшҳо ҳисоб кард. Дар ҳолати норасоӣ ё ҳолатҳои пешбинианкардаи Тартиби мазкур масъалаи муқаррар кардани гурӯҳи маъҷубиро аз рӯи принципҳои умумии ташхис, яъне бо дар назар доштани имкони иҷрои корҳо аз тарафи маъҷуб аз рӯи касби худ бояд ҳал кард.

§4. Муайян намудани категорияи "кӯдаки маъҷуб"

33. Нишондод барои муайян намудани категорияи "кӯдаки маъҷуб" дар кӯдакон ҳолатҳои бемориҳои мебошанд, ки ҳангоми бемориҳои модарзодӣ, ирсӣ ва баъдан гирифтورشуда пайдо мешаванд.

34. Муқаррар намудани категорияи "кӯдаки маъҷуб" аз синни 2 - солагӣ пас аз ба қайд гирифтани дар муассисаи тиббии маҳалли зист гузаронидани чорабиниҳои ташхисӣ, табобатӣ ва тавонбахшии тиббӣ иҷтимоӣ дида баромада мешавад. Муайян намудани категорияи "кӯдаки маъҷуб" ба кӯдакони то 2 - сола бо тартиби пешбиниамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи тандурустӣ муайян карда мешавад.

35. Муқаррар намудани экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ кӯдакон дар робита ба муайянсозии қобилияти онҳо ба таълим, муошират, ҳаракаткунӣ, муайянкунии мавқеъ, худхизматрасонӣ, идоракунии рафтори худ, коромӯзӣ дар асоси таҳлили вазъ ва пешбиниҳои солимии онҳо муайян карда мешавад.

§5. Бемориҳое, ки тибқи онҳо категорияи "кӯдаки маъюб" то ба синни 18 расидан бе муҳлат муқаррар карда мешавад

36. Номгӯи бемориҳо ва ҳолатҳои патологие, ки тибқи онҳо категорияи "кӯдаки маъюб" муқаррар карда мешавад, дар ҷадвали ба Тартиби мазкур замишаванда оварда шудааст (замиша мегардад).

37. Роҳхат барои гузаштан аз экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ ба кӯдаки то синни 18 - сола (шакли 080/у), ки бо фармоиши вазирӣ тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад, аз ҷониби муовини менечери шабакаи муассисаҳои кумаки аввалияи тиббӣю санитарии ноҳия/шаҳр ва табиби муолиҷавии тахассуси дахлдор (табиби минтақавӣ, табиби оилавӣ), ки кӯдакро ба комиссияи машваратии табибӣ пешниҳод намудааст, омода намуда, бо имзо ва муҳри гирд тасдиқ карда, дар муҳлати 2 рӯз ба падар ё модар (парастор)-и кӯдак дода мешавад, то ки ба шӯба/бахшҳои ноҳиявӣ/байниноҳиявӣ (шаҳрӣ)-и Хадамот дар ҷои зист муроҷиат намоянд.

38. Маълумоти анамнезӣ ва объективӣ, ки барои додани роҳхати тиббӣ ҳамчун асос хизмат кардаанд, натиҷаҳои хулоса, инчунин санаи пур кардани роҳхати навбатии тиббӣ дар шакли ҳуҷҷати ибтидоии шакли муқарраргардида (варақаи амбулаторӣ, варақаи бемори статсионарӣ) қайд карда мешаванд.

39. Роҳбари муассисаи табобатӣю пешгирӣ дар бораи вазъи ҳамаи корҳо барои додани роҳхати тиббӣ ба кӯдакони имконияти маҳдуддошта масъул мешавад. Варақаҳои муассисаҳои тиббӣ ҳамчун ҳуҷҷатҳои баҳисобгирии қатъӣ дар дасти корманди масъули муассисаи тандурустӣ нигоҳ дошта мешавад. Корманде, ки барои бақайдгирӣ, қабулкунӣ, нигоҳдорӣ ва истифодабарии бланкаҳои тиббӣ масъул аст, бо фармоиши роҳбари муассисаи табобатӣю пешгирӣ таъин карда мешавад.

40. Хадамот дар асоси ҳуҷҷатҳои тиббӣю пешниҳодгардида кӯдакро аз экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ гузаронида, оид ба муқаррар намудани категорияи "кӯдаки маъюб" қарор қабул менамояд ва дар муҳлати 2 рӯз ба падар ё модар (парастор)-и кӯдак маълумотномаро пешниҳод менамояд.

41. Падару модар ё парастори кӯдаки маъюб дар мавриди норозӣ будан аз хулосаи Комиссияи экспертизаи тиббӣю иҷтимоӣ ҳуқуқ доранд ба Шӯрои экспертии тиббӣю иҷтимоӣ Хадамот, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё ба суд дар муҳлати 1 моҳ тариқи хаттӣ муроҷиат намоянд.

3. БЕМОРИҲОЕ, КИ НИСБАТ БА ОНҲО ГУРҶИ МАЪЮБИИ БЕМУҲЛАТ МУАЙЯН КАРДА МЕШАВАД

42. Бемориҳое, ки нисбат ба онҳо гурӯҳи маъюбии бемуҳлат муайян карда мешавад:

1) бемориҳои узвҳои дарунӣ:

- бемории фишорбаландии дараҷаи III (бо таъйирёбии системаи марказии асаб, қазри чашмҳо, мушакҳои дил, гурдаҳо);
- норасоии шадиди иқлилӣ (коронарӣ) баъди сактаи дил бо таъйироти зиёди мушакҳои дил ва вайроншавии гардиши хун-дараҷаи III;
- нуқси дил (маҳдуд шудани сӯрохии атриовентрикулярии чап, норасоии дарлътҳои шараёнӣ, норасоӣҳои омехта) ҳангоми мавҷуд будани вайроншавии гардиши хун - дараҷаи III;
- бемориҳои миокардиопатияи дилатсионӣ ва гипертрофикӣ бо вайроншавии гардиши хун - дараҷаи III;
- бемориҳои музмини шуш бо норасоии устувори нафаскашӣ дараҷаи III ва норасоии гардиши хун - дараҷаҳои II-III;
- норасоии музмини фаъолияти гурдаҳо дар марҳилаи ниҳой;
- сиррози қигар бо вайроншавии гардиши порталӣ хун (астсит);
- бемории қанд - шакли вазнин (ҳангоми асетонурия ва моил будан ба ҳолати коматозӣ);
- саратони бадфарҷоми табобатнашаванда;
- ҳолати пас аз буриши пурраи меъда;
- ҳолати баъди буридани шуш;

2) бемориҳои асабу равонӣ:

- бемориҳои сироятии системаи марказии асаб бо ҷараёнгирии музмини афзоянда, намудҳои гуногуни энсефалитҳо, энсефаломиелит, склерози яктарафаи амиотрофикӣ, вайроншавии нутқ ва босира (паркинсонизм, фалаҷ, афазия) бо гидросефелия (обгирӣ)-и афзоишбандаи маъзи сар;
- фалаҷи шиддатбанда бо падидаҳои маълуми камақлӣ, новобаста аз табобат;
- оқибатҳои осеби зарарёбии маъзи сар бо нишонаҳои шадиди вайроншавии ҳаракат (гемиплегия, гемипарез ва тетроплегия), бо афазия, бо гидросефелия (обгирӣ)-и афзоишбандаи маъзи сар ва бо зухурёбии падидаҳои камақлӣ;
- оқибатҳои зарари осеби маъзи сар бо мавҷудияти васеи норасоии устухон ё қисмҳои бегона дар маъзи сар (бе муоинаи такрорӣ гурӯҳи III маъҷубӣ муайян карда мешавад);

- оқибатҳои осеб, бемории ҳароммаъз ё думъоза бо вайроншавии фаъолияти ҳаракат (фалаҷ ё нимфалаҷ (парапарез) ва вайроншавии вазнини вазифаҳои узвҳои кос;

- оқибатҳои вазнини вайроншавии гардиши хун дар маъзи сар ҳангоми бемории рағҳои маъзи сар бо гемиплегия ё гемипарез ё психоз бо ҷараёнгирии афзоианда ва падидаҳои камақлӣ;

- саръ (эпилепсия) ҳангоми мавҷуд будани хурӯчи тез-тез пайдошаванда (бо ҳуҷҷатҳои тасдиқшуда) ва камақлӣ;

- бемории музмини афзоишбандаи системаи марказии асабмиопатия, миотония, ларзиши бадан дар марҳилаи вайроншавии шадиди вазифаҳои таъяву ҳаракат;

- оқибатҳои зарарҳои бебозгашти асабҳои канорӣ - фалаҷи панҷа ё даст, фалаҷи пойҳо бо нимфалаҷ (парез)-и даст ё пой ва вайроншавии трофиқӣ;

- пайдоиши омоси ҷарроҳинашавандаи маъзи сар ва ҳароммаъз;

- ноқисулақлии дараҷаи вазнин;

- ношунавоии дутарафа;

- ношунавой ва ногӯёӣ;

- пас аз камақлии дараҷаи ибтидоӣ паси аз гирифтори ба маҷзубият (шизофрения);

3) бемориҳои ҷарроҳӣ, норасоии анатомӣ ва шаклдигаргардонӣ:

- нуқс ва шаклдигаркунии китф, банди даст, набудани панҷаҳо, буълуми қалбакии китф ё ҳар ду устухони банди даст, контрактураи падидамада, сахтшавии буълуми оринҷ дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ дар зери кунҷи камтар аз 60 дараҷа ё зиёда аз 150 дараҷа ё ҳангоми мустаҳкамшавӣ (қолабгирӣ)-и банди даст дар ҳолати тобхӯрии ниҳоии даст ба дарун (пронатсия) ё тобхӯрии кафи даст ба берун (супинатсия) набудани чор ангушти панҷа бе дар назар доштани ангушти аввал, се ангушти панҷа бо дар назар доштани ангушти аввал, сахтшавӣ ё контрактураи дараҷаи вазнини возеҳ падидамадаи ҳамин ангуштон дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ, набудани ангуштони якум ва дуюм ва ё се ангушт бо асоси панҷа, набудани ангуштони аввали ҳар ду панҷа (агар ин дар натиҷаи осеби меҳнатӣ ва ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизмати ҳарбӣ ё истеҳсолот ба амал омада бошад);

- нуқсҳо ва шаклдигаркунии пойҳо - ампутатсияи рон ё соқҳо дар сатҳҳои гуногун, мунҷаи попанҷаҳо баъди гирифтани устухониву пластикӣ (аз рӯи усули Пирогов), мунҷаи нуқсондор дар сатҳи буълуми Шопар ва мунҷаи дутарафа дар сатҳи буълуми Лисфранк, контрактураи падидамада ё

сахтшавии буълуми соқу попанчаҳо ҳангоми нуқси попанчаҳо ва вайроншавии зиёди вазифаи роҳгардӣ ва истодан, буълуми қалбакии рон ё ҳарду устухонҳои соқ, баъди буриши буълуми зону ва косу рон, контрактураи назаррас ё падидомадаи буълумҳои косу рон, сахтшавии буълуми зону дар ҳолати номувофиқи вазифавӣ дар зери кунҷи 180 дараҷа ё ҳангоми кӯтоҳшавии дасту пой зиёдтар аз 7 см баъди буриши буълум;

- қисмҳои бегона дар мушакҳои дил ё меъдачаи дил;

- қароҳати кӯҳнашудаи фасоднок новобаста аз табобат (наҷосатӣ, пешобӣ, берункунандаи фасодиҳо);

- нуқсҳои қолъ ё ком, агар протез хоиданро таъмин карда натавонад;

- шаклдигаркунии қафаси сина бинобар қарроҳии гузаронидашуда - буриши панҷ ва ё зиёда қабурғаҳо ҳангоми мавҷуд будани норасоии нафас (ҳангоми муайян намудани гурӯҳи II маъҷубӣ муҳлати муоинаи такрорӣ тибқи муқаррароти умумӣ муайян карда мешавад);

- саркомаи Капошӣ, қузом ва обиласории ҳақиқии пӯст;

4) бемориҳои гӯш, гулӯ ва бинӣ, набудани ҳалқ пас аз гирифтани тавассути қарроҳӣ;

5) бемориҳои чашм:

- хирашавӣ ва кӯчиши дутарафаи шабакия;

- нуқси модарзодии узвҳои босира;

- гидрофтальм ва буфтальм (дутарафа);

- наздикбинии дараҷаи баланди ҳар ду чашм (зиёда аз 20 диоптрий);

- абиотрофияи ирсии шабакияи ҳар ду чашм;

- анофтальми дутарафа;

- атрофияи пурраи ҳалқаҳои асаби босиравии ҳар ду чашм;

- сафедшавӣ (албинизм)-и дутарафа;

- глаукомаи пӯшидакунҷ ва қушодакунҷи марҳилаи 3-4-и ҳар ду чашм;

- нобиноии пурраи як чашм, пастшавии тезии биниш дар чашми дигар то 0,04 ҳангоми имкон надоштани коррексия ё маҳдудияти босира то 10 дараҷа;

- алоими Морфан, алоими Сьурген.

43. Гурӯҳи маъюбии бемухлат дар ҳолатҳои зерин муқаррар карда мешавад:

- барои маъюбоне, ки муҳлати муоинаи тақрорӣ баъди ба синни 58 расидани занҳо ва ба синни 63 расидани мардҳо дар ҳолати агар бемориашон табобатнашаванда бошанд;

- маъюбони Ҷанги Бузурги Ватанӣ ва шахсони ба онҳо баробар кардашуда;

- маъюбони вобаста ба бартарафсозии садамаи неругоҳи барқи атомии Чернобил.

4. НУҚСҲОИ АНАТОМИЕ, КИ НИСБАТ БА ОНҲО МАЪЮБӢ БЕ НИШОН ДОДАНИ МУҲЛАТИ МУОИНАИ ТАҚРОРӢ МУАЙЯН КАРДА МЕШАВАД

44. Нуқсҳои анатомие, ки нисбат ба онҳо маъюбӣ бе нишон додани муҳлати муоинаи тақрорӣ муайян карда мешавад:

1) нуқсҳои анатомие, ки дар ҳолати мавҷуд будани онҳо гурӯҳи I-уми маъюбӣ муқаррар карда мешавад:

- ампутатсияи ҳарду по то устухони рон;

- ампутатсияи панҷаи ҳарду даст;

- ампутатсияи ҳарду даст аз қисми боло;

- набудани ҳар ду чашм;

2) камбудихои анатомие, ки дар ҳолати мавҷуд буданашон гурӯҳи II маъюбӣ муқаррар карда мешавад:

- мавҷуд набудани буълуми чаҳор ангушти кафи як даст ва ангушти аввали дасти дигар;

- набудани ангуштҳои якум ва дуюм ва ангушти нишондиҳанда бо мувофиқати устухонҳои пушти кафи даст;

- набудани се ангушти кафи ҳарду даст бо мувофиқати устухонҳои пушти кафи даст;

- ампутатсияи қисми зиёди даст;

- ампутатсияи ҳар ду по дар сатҳи буълум бо усули Шопар;

- ампутатсияи соқи ҳар ду по бо усули Пирогов;

- ампутатсияи соқи ё қисми зиёди по бо замми набудани ҳамаи устухонҳои пушти панҷаи даст ё хеле боло бурида шудани қисми даст;

- экзартикулятсияи буљуми косу рон;
- экзартикулятсияи даст дар буљуми китф;
- ампутатсияи як даст ва набудани чашм;
- ампутатсияи як по ва набудани чашм;

3) нуқсҳои (камбудихои) анатомие, ки дар ҳолати мавҷуд буданашон гурӯҳи III маъҷубӣ муқаррар карда мешавад:

- набудани чор ангушти кафи даст бо бе назардошти ангушти аввал;
- набудани се ангушти кафи даст бо назардошти ангушти аввал;
- набудани ангуштҳои аввал ва дуюми кафи даст;
- набудани се ангушти кафи даст бо мувофиқати устухонҳои пушти каф;
- набудани ангуштҳои якуми ҳар ду панҷаи даст;
- бурида шудани як даст;
- ампутатсияи попанҷа аз рӯи усули Шопар ва ампутатсияи қисми зиёди як пой;
- ампутатсияи попанҷа ҳарду по аз рӯи усули Шопар;
- кӯтоҳшавии як по баробари 7 см ва зиёдтар;
- нуқси ҷоғ ва ком, агар протез хоиданро таъмин карда натавонад;
- нанизми гипофизарӣ, остеохондропатия, остеохондродистрофия бо паканагӣ, шаклҳои дигари паканагӣ (дарозии қад аз 150 см камтар);
- трахеостомаи доимо амалкунанда;
- нуқси устухонии васеи косахонаи сар (зиёда аз 12 см квадратӣ);
- набудани як шуш;
- буриши пурраи меъда;
- тиреоидэктомияи пурра аз бемории саратон.

5. ТАРТИБИ МУАЙЯН НАМУДАНИ САБАБҲОИ МАЪҶУБӢ

45. Баъди муайян намудани яке аз гурӯҳҳои маъҷубӣ Хадамот сабабҳои онро муқаррар менамояд. Асос барои муқаррар намудани сабабҳои маъҷубӣ,

ҳуҷҷатҳои клиникӣ, тиббӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо мебошанд. Хадамот сабабҳои зерини маъҷубиро муайян менамояд:

- бемориҳои умумӣ;
- бемориҳои касбӣ;
- осеби меҳнатӣ;
- маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ;
- маъҷубӣ аз оқибатҳои гирифтани осеб, контузия ё осеб алоқаманд ба амалиётҳо дар давраи Ҷанги Бузурги Ватанӣ ё дар натиҷаи амалиёти ҳарбӣ, ҳимояи сохти конститусионӣ ва вобаста ба рафъи оқибати неругоҳи барқи атомии Чернобил;
- алоқаманд ба хизмати ҳарбӣ, хизмат дар мақомоти қудратӣ, дар вақти иҷрои хизмати ҳарбӣ.

§1. Сабаби маъҷубӣ: "бемориҳои умумӣ"

46. Сабаби маъҷубӣ барои бемориҳои умумӣ ба шахсоне муайян карда мешавад, ки бемориҳои гузаронидаи онҳо ба фаъолияти меҳнатӣ ё осеби меҳнатӣ алоқамандӣ надошта, маъҷуб гардидаанд. Муайянкунии сабабҳои мазкур маъноӣ онро дорад, ки асосҳо барои дигар сабабҳои дар боби мазкур номбаршуда вучуд надорад.

§2. Сабаби маъҷубӣ: "бемориҳои касбӣ"

47. Ҳангоми муайянкунии бемориҳои касбӣ бояд хусусиятҳои этиологии мавҷуда ва корҳои иҷрошаванда, хусусиятҳои хоси клиникӣ шаклҳои беморӣ, шароити муайяни санитарӣ-гигиениӣ истеҳсолот ва раванди меҳнатӣ, собиқаи корӣ дар шароити зараровар ва хатарнок ба назар гирифта шаванд.

48. Ба қатори бемориҳои доимии касбӣ бояд оқибатҳои бевосита ва оризаҳои бемориҳои касбӣ (масалан, маҳдудияти устувори талъириёбии асаб баъди захролудшавии карбонӣ) дохил карда шаванд. Инчунин имконияти ривочёбии бемориҳои касбӣ баъди гузаштани муҳлати дарози қатъ намудани кор бо моддаҳои зараровару хавфнок ва унсурҳои истеҳсоли (силикози интиҳой, бериллиоз, папилломаи масона)-ро ба назар гирифтани зарур аст.

49. Ба бемории касбӣ бемориҳоеро низ дохил намудан лозим аст, ки барои авҷгирии минбаъдаи онҳо бисёр хатарнок ҳисобида мешаванд (масалан, саратони бадфарҷоми авҷгирандаи шуш дар заминаи силикоз, асбестоз ва бронхит аз ғубор). Дар ҳолати омехтагии этиологии бемории касбӣ масъалаҳои ташхис (дар бораи сабаби маъҷубӣ, дараҷаи аз даст додани қобилияти меҳнатӣ) бояд ҳамчун бемории касбӣ ҳал карда шаванд.

50. Ҳангоми мавҷуд будани асосҳои муайян Хадамот вобаста ба гурӯҳи маъҷубӣ, дараҷаи аздастдигии қобилияти касбӣ ва эҳтиётот ба дигар намудҳои кумакро муайян менамояд. Хадамот зимни муқаррар намудани алоқаи беморӣ бо хатари касбӣ хулосаи Маркази ҷумҳуриявии клиникии бемориҳои касбӣ ва ҳуҷҷат оид ба шароити корӣ ба асос гирифта мешавад.

§3. Сабаби маъҷубӣ: "осеби меҳнатӣ"

51. Сабаби маъҷубии осеби меҳнатӣ дар он ҳолате муайян карда мешавад, ки агар маъҷубӣ бо оқибати зарари минбаъдаи он ба сиҳатию ҳаёти сиҳатии коргар ва ё зарарҳои дигари ба саломатии ӯ расида, бо иҷрои уҳдадориҳои меҳнатияш алоқаи бевосита дошта бошанд.

52. Маъҷубӣ он вақт фарорасида ҳисобида мешавад, ки агар он дар натиҷаи ҳодисаҳои нохуши ба осеб сабаб гардида (ба ғайр аз ҳодисаҳои зиддиҳуқуқӣ) рӯй дода бошад:

- ҳангоми иҷрои уҳдадориҳои меҳнатӣ (дар вақти сафари хизматӣ будан), аз ҷумла ҳангоми иҷрои кадом фаъолияте, ки ба фоидаи корхона новобаста аз супориши махсус анҷом меёбад;

- дар роҳ ба кор ва ё аз кор ба хона (бо ҳуҷҷатҳои дахлдори ба расмия даровардашуда);

- дар ҳудуди ташкилот ва ё дар ҷои дигари кор дар вақти корӣ, барои ба тартиб овардани олотии меҳнатӣ, либос ва ғайра пеш аз оғоз ва ё хотимаи кор;

- дар наздикии ташкилот ва ё дар дигар ҷои кор дар тӯли вақти корӣ (бо изофаи тафреҳоти муқарраркардашуда), агар ҳозир будан дар он ҷо ба қоидаҳои речаи дохилии корӣ муҳолиф набошад (дар ин ҳусус ҳуҷҷат ба расмият дароварда намешавад);

- ҳангоми иҷрои вазифаи давлатӣ, фармоиши мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ҳамчунин иттиҳодияҳои ҷамъиятии бо тартиби муқарраршуда қайдгардида, ҳатто агар ин ташкилотҳо бо қори асосӣ алоқа надошта бошанд (бо ҳуҷҷати дахлдори ба расмият даровардашуда);

- ҳангоми иҷрои қарзи шахрвандӣ дар наҷот додани ҳаёти одамон, муҳофизати моликияти ҳусусӣ ва қонуният (дар ин ҳусус ҳуҷҷат тартиб дода намешавад);

- ҳангоми гузаштани таълими истеҳсолӣ, таҷрибаомӯзӣ, дарсҳои амалии донишҷӯён ва хонандагони муассисаҳои таълимии таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбӣ, муассисаҳои таълимӣ аз ҷумла касбӣ-техникӣ, мактабҳо, такмили ихтисос.

53. Агар дар асоси ҳуҷҷати мақомоти дахлдор муқаррар карда шавад, ки ҳодиса дар натиҷаи қонунвайронкунӣ ба амал омада, инсон бо амалҳои

бошуурона ба саломатии худ зарар расонидааст, чунин ҳодисаҳо ҳамчун ҳодисаи нохуши ҷайриистеҳсолӣ бо санад дар шакли Н-1 ба расмият дароварда мешаванд.

54. Ҳангоми фарорасии маъҷубӣ дар натиҷаи ҳодисаи нохуш дар истеҳсолот сабаби "осеби меҳнатӣ"-ро Ҳадамот ҳангоми мавҷуд будани ҳуҷҷат дар бораи ҳодисаи нохуш дар шакли Н-1 ё қарори суд муайян менамояд. Агар осеб дар истеҳсолот то оғози ҷараёни патологӣ гирифта шудааст ё сабаби пайдо шудани беморӣ дар узви осебдида гардидааст, он ҳамчун оқибати осеби меҳнатӣ баррасӣ карда мешавад.

55. Хуруҷебии умумии бемориҳои барқароршаванда аз таъсири осебҳои меҳнатӣ низ ҳамчун оқибати осеби меҳнатӣ ҳисоб карда мешавад. Дар ин ҳолатҳо зарурати алоқаи мутақобилаи патологӣ мавҷудбуда, вазнинии вайроншавии вазифавӣ, хусусияти ҷараён гирифтани бемориҳои бо истеҳсолот алоқадоршта бояд дар асоси омӯзиши дақиқи қайдҳои клиникӣ, омӯзиши таърихи беморӣ дар муқоиса бо хусусияти осеби азсаргузаронидашуда муайян карда шавад.

56. Агар оқибатҳои осеби истеҳсолӣ бо гузашти вақт қисман барқароршуда, баъдтар боз ба ҳолати маъҷубӣ оварда бошанд, дар ин сурат сабаби маъҷубӣ, новобаста аз фосила, ҳамчун осеби меҳнатӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

57. Агар оқибатҳои осеби истеҳсолӣ ба ҳолати қобилияти меҳнатӣ таъсир накунад, вале беморӣ ё маъҷубии нав хуруҷ намояд, сабаби маъҷубӣ бояд вобаста ба хусусияти бемории нав хуруҷнамуда муқаррар карда шавад.

58. Барои муайян намудани сабабҳои осеби меҳнатӣ Ҳадамот ҳуҷҷатҳои зеринро баррасӣ мекунад:

- маълумотномаи муассисаи тандурустие, ки дар он вақти расонидани кумаки тиббӣ, ҳуҷҷати анамнезӣ, хосияти осеб ва ҳаҷми кумаки тиббӣ нишон дода шудааст;

- протоколи нозири бозрасии давлатии автомобилӣ дар бораи садамаи нақлиётӣ дар роҳ, дар бораи иштироки ҷабрдида дар наҷот додани ҳаёти одамон, ҳифзи молу мулки хусусӣ, тасдиқи ҳифз аз сўхтор;

- маълумотномаи мақомоти давлатӣ дар бораи аз тарафи ҷабрдида ба ҷо овардани уҳдадорҳои шахравандӣ;

- маълумотнома аз ҷойи қор, ки вақти оғозебӣ ва анҷомебии вақти қорӣ, суроғҳои ҷойи қорашро тасдиқ менамояд;

- маълумотнома аз ҷойи истиқомат.

59. Ҳадамот бояд номгӯи ҳуҷҷатҳоеро, ки дар асоси он қарор дар бораи сабаби осеби меҳнатӣ баровардааст, эълон намояд.

60. Хадамот ҳангоми гувоҳдиҳӣ ба кормандони дар зери назорати корфармо коркунанда ва ё кӯдакони то 18-солае, ки ҳангоми таҷрибаомӯзӣ дар рафти таҳсил вобаста ба иҷрои вазифаҳои меҳнатиашон саломатиашон зарар дида, зич алоқаманд аст ба барои муайян намудани маъҷубӣ ҳуқуқ медиҳад, ҳулосаи (кӯдаки маъҷуб бинобар осеби меҳнатӣ)-ро медиҳад. Ҳамчунин дараҷаи аз даст додани саломатӣ ва қобилияти меҳнати касбӣ низ муайян карда мешавад.

61. Хадамот гурӯҳ ва сабабҳои маъҷубиро муайян намуда, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбӣ ва пурра гум кардани қобилияти меҳнатӣ, инчунин дараҷаи умумии аз даст додани қобилияти меҳнати бо таносуби фоиз ва зарурат доштан ба намудҳои дигари кумакро муқаррар менамояд.

§4. Сабаби маъҷубӣ: "маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ"

62. Хадамот сабаби маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ дар ҳолате муайян менамояд, ки бемориҳо (осебҳо) то ба 18-солагӣ ба амал омадаанд.

63. Барои он ки сабаби маъҷубии "маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ" барои шахсони аз синни 18 боло муайян карда шавад, исбот намудан зарур аст, ки аломатҳои маъҷубӣ то ба 18-солагӣ расидан вучуд доштааст. Далели ин қайдҳо дар ҳуҷҷатҳои муассисаҳои тандурустӣ иқтибос аз таърихи беморӣ, варақаи дармонгоҳӣ, маълумотнома дар бораи муолиҷа, ҷарроҳӣ, дар бораи табобати санаторию курортӣ ва монанди инҳо буда метавонанд. Дар ҳолатҳои истисноӣ, ҳангоми мавҷуд будани нуқси анатомӣ, Хадамот шаҳодати табибони беморро муолиҷанамуда, гувоҳномаи мақомоти иҷроия, амрдиҳанда ва дигар мақомотеро, ки санаи беморӣ ва гирифтани осеби анатомӣ шудани беморро тасдиқ менамоянд, ба назар мегирад. Дар ҳолатҳои дигар Хадамот сабабҳои "маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ"-ро аз хусусияти ҳуди бемориҳо, ки то ба 18-солагӣ расидан инкишоф ёфтаанд (фалаҷи кӯдакона, бозмондагии ақлонии модарзодӣ, баромади модарзодии ронҳо), муайян менамояд.

64. Мавҷудияти бемориҳо, нуқсон ё шаклдигаркунӣ (деформатсия) аз кӯдакӣ наметавонад барои муайян намудани сабаби "маъҷубӣ аз овони кӯдакӣ" асос бошад, агар бемориҳои нишододашуда (нуқсон, шаклдигаркунӣ (деформатсия) ва ё оқибати онҳо ба маҳдудшавии фаъолияти ҳаётии бемор, яъне ба маъҷубии то 18-солагӣ оварда нарасонида бошад. Шахсоне, ки дар онҳо беморӣ (нуқсон, шаклдигаркунӣ (деформатсия), ҳарчанд дар кӯдакӣ ба вучуд омадааст, вале вайроншавии вазифавии онҳо дар марҳилаи фаъолияти меҳнатӣ ошкор карда шудааст, сабаби маъҷубӣ вобаста ба шароит (осеби меҳнатӣ, бемории касбӣ, бемории умумӣ) муқаррар карда мешавад.

65. Агар пас аз бадшавии вазъи саломатӣ дар натиҷаи бемории касбӣ ё осеби меҳнатӣ маъҷубӣ фаро расад, беморӣ аз овони кӯдакӣ хуруҷ намоянд, дар ҳолати мазкур ҳамчун сабаби маъҷубшавӣ, бемории касбӣ ё осеби меҳнатӣ муайян карда мешавад.

§5. Сабаби маъюбӣ аз оқибатҳои захмӣ шудан, контузия ё маъюбӣ алоқаманд ба амалиётҳо дар давраи Ҷанги Бузурги Ватанӣ ё дар натиҷаи амалиёти ҷарбӣ, Ҳимояи соҳти конститутисионӣ ва вобаста ба рафъи оқибати неругоҳи барқи атомии Чернобил

66. Сабабҳои маъюбӣ дар ҳолате муайян карда мешаванд, ки маъюбӣ аз оқибатҳои захмӣ шудан, контузия ё маъюбӣ алоқаманд ба амалиётҳо дар давраи Ҷанги Бузурги Ватанӣ ё дар натиҷаи амалиёти ҷарбӣ, Ҳимояи соҳти конститутисионӣ ва вобаста ба рафъи оқибати неругоҳи барқи атомии Чернобил (ҷароҳат бардоштан дар натиҷаи таркиши гулӯла ё норинҷаки ҷарбӣ (снаряд), минаҳо дар майдонҳои ҷанг ё бемориҳое, ки Ҳангоми иҷрои хизмати ҷарбӣ пайдо шудаанд) ба вучуд омадаст.

67. Ҳангоми ҳалли масъалаи маъюбӣ аз захмӣ шудан, контузия ё маъюбӣ алоқаманд ба амалиётҳо дар давраи Ҷанги Бузурги Ватанӣ ё дар натиҷаи амалиёти ҷарбӣ, Ҳимояи соҳти конститутисионӣ ва вобаста ба рафъи оқибати неругоҳи барқи атомии Чернобил ва ё аз оқибатҳои онҳо бояд ҳуҷҷатҳои зерини муассисаҳои тандурустӣ ба роҳбарӣ гирифта шаванд: иқтибос аз таърихи беморӣ, дафтарчаи тиббӣ (Ш025/у), маълумотнома оид ба муолиҷаҳо, ҷарроҳиҳо дар шифохона, гувоҳномаҳо аз беморхонаҳо, санадҳои мақомоти иҷроияи маҳаллӣ, мақомоти корҳои дохилӣ ва мудофия.

§6. Сабаби маъюбии алоқаманд ба хизмати ҷарбӣ, хизмат дар мақомоти қудратӣ ва дар вақти иҷрои хизмати ҷарбӣ

68. Маъюбӣ дар давраи хизмат дар сурате алоқаманд ҳисобида мешавад, ки агар он: дар давраи гузаштани хизмати ҷарбӣ, хизмат дар мақомоти қудратӣ ва дар вақти иҷрои хизмати ҷарбӣ (минбаъд хизматчиёни ҷарбӣ) на дертар аз 3 моҳ пас аз ба итмом расидани хизмати ҷарбӣ, дар ҳама ҳолати баъди истеъфо аз хизмати ҷарбӣ алоқаманд ба гирифтани осеб (ҷароҳатҳо, осебҳо, контузия) ва бемориҳое, ки дар вақти гузаштани хизмати ҷарбӣ ба вучуд омаданд, ба амал омада бошад.

69. Ҳангоми мавҷуд будани аломатҳои маъюбӣ Хадамот ҳуқуқ дорад хизматчиёни ҷарбиरो то ба итмом расидани хизмати ҷарбӣ, даъватшавандагони уҳдадорҳои ҷарбидошта, ҳайати фармондеҳӣ ва мақомоти қудратиро аз муоинаи тиббии такрорӣ гузаронад.

70. Агар маъюбии шаҳрванди аз хизмати ҷарбӣ ба истеъфорафта, дар натиҷаи осебҳо (захмҳо, осебҳо, контузия ва ё авҷгирии бемориҳо), ки дар давраи гузаштани хизмати ҷарбӣ ба амал омадаанд, дар ҳама ҳолат ба хизмати ҷарбӣ алоқаманд ҳисобида мешаванд.

71. Ҳангоми муқаррар намудани сабабҳои алоқамандии маъюбӣ (захмҳо, осеб, контузия, бемориҳои дар хизматчиёни ҷарбӣ мавҷудбуда) Хадамот ҳулосаҳои тиббӣ-ҷарбиरो (ҳулосаи комиссияи тиббӣ-ҷарбӣ, комиссияи тиббӣ-парвозӣ) ба назар мегирад.

72. Дар сурати нодуруст пур карда шудани ҳуҷҷатҳои тиббӣ-ҷарбӣ ва мавҷуд будани шубҳа барои муайянсозии сабабҳои алоқамандии маъюбӣ Хадамот

ҳуҷҷатҳои заруриро барои омӯзиш ба комиссияи марказии тиббӣ-ҳарбии дахлдор ирсол менамояд.

73. Комиссияи тиббӣ-ҳарбӣ, комиссияи тиббӣ-парвозӣ ҳангоми мавҷуд будани ҳулосаи тиббӣ-ҳарбӣ сабабҳои маъҷубӣ ва алоқамандии хизмати ҳарбиро муайян менамоянд. Дар ҳолатҳои алоҳида комиссияи марказии тиббӣ-ҳарбӣ мувофиқи ҳулосаҳо пас аз озод шудан (истеъфо) аз хизмати ҳарбӣ ҳангоми мавҷуд будани асос барои алоқамандии маъҷубӣ ба хизмати ҳарбӣ метавонад сабаб ва алоқамандии бемориро муайян намояд.

74. Ҳангоми дар собиқ хизматчиӣ ҳарбӣ мавҷуд будани зарарҳои ошқори бадан (набудани дасту пой ё қисме аз онҳо, норасоии устухонҳо, изи баъди захм, дар дохили бофтаҳо вучуд доштани оҳанпораҳо), ҳангоми иштироки ӯ дар амалиёти ҳарбӣ мувофиқи номгӯи мамлакатҳо ва санади амалиётҳои ҳарбӣ бо иштироки шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар вақти дар асорат будан, бо ҳуҷҷатҳои, ки гирифтани ҷароҳатҳои ғайримустақимро дар ҳамин давра тасдиқ мекунанд (хислатномаи хизматӣ, варақаи мукофот, пешниҳод оид ба гирифтани рутбаи ҳарбӣ, аттестатсия, маълумотномаи бойгонӣ дар хусуси рафтани аз қисми ҳарбӣ барои табобат, баргаштан ба қисми ҳарбӣ аз табобат, маводи тафтишоти махсус), шаҳрвандон ба комиссариатҳои ҳарбӣ барои муоинаи такрории экспертизаи тиббӣ-судӣ бо мақсади муайян намудани хусусият ва таърихи бардоштани осеб фиристода мешаванд. Сабаби маъҷубӣ аз тарафи комиссияи марказии тиббӣ-ҳарбӣ муайян карда мешавад.

§7. Таъйир додани сабабҳои маъҷубӣ

75. Сабабҳои маъҷубӣ метавонанд таъйир ёбанд. Барои таъйири сабабҳои маъҷубӣ инҳо асос шуда метавонанд:

- пайдо шудани ҳуҷҷатҳои тиббӣ ва ё ҳуқуқи имкониятдиҳандаи сабаби таъйири маъҷубии "бемориҳои умумӣ" ба сабаби дигар (санад дар бораи фалокати нохуш дар истеҳсолот дар шакли Н-1);

- ҳулосаи Маркази ҷумҳуриявии клиникии бемориҳои касбӣ;

- ҳуҷҷатҳои тиббӣ-ҳарбӣ ва монанди инҳо;

- ҳангоми илова шудани дигар бемориҳои (осебҳои), ки сабаби вазнин гаштани гурӯҳи маъҷубӣ мегардад ё бо хоҳиши маъҷуб муайян карда мешавад. Ҳангоми пайдо намудани далели муайянсозии сабабҳои маъҷубӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои ғайриэътимоднок Хадамот ва зерсохторҳои он дар вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ баъди экспертизаи тиббӣю иҷтимоии ҳаматарафа дар ин маврид сабаби маъҷубиро таъйир медиҳад.

76. Агар дар маъҷуб дар натиҷаи осеби меҳнатӣ, бемориҳои касбӣ, дар натиҷаи амалиёти ҳарбӣ дар ҳудуди дигар давлатҳо, ҳимояи сохти конституционӣ, осеби ҳарбӣ, бемориҳо дар вақти иҷрои хизмати ҳарбӣ, хизмат дар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, садама дар неругоҳи барқи атомии

Чернобил бемориҳои нави хусусияти умумидошта пайдо шаванд, ки ба баландтар шудани гурӯҳи маъҷубӣ оварда мерасонад, сабаби маъҷубии пешина нигоҳ дошта мешавад.

6. ТАРТИБИ МУАЙЯН НАМУДАНИ ДАРАҶАИ АЗ ДАСТ ДОДАНИ ҚОБИЛИЯТИ КАСБИИ МЕҲНАТӢ ДАР ТАНОСУБ БО ФОИЗ

77. Хадамот бо назардошти эҳтиёҷоти ҷабрдида ба намудҳои гуногуни кумак, ҳангоми мавҷудияти асосҳо дар баробари муайянсозии дараҷаи аз даст додани қобилияти меҳнатӣ, инчунин дараҷаи гурӯҳи дахлдори маъҷубиро муқаррар менамояд.

78. Дар он ҳолатҳое, ки осеби меҳнатӣ раванди бемориро мураккаб мекунад ё оқибати таъйироти анатомиро, хусусан ҳангоми зарар ёфтани узвҳои ҷуфт шиддат мебахшад, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ бо дар назар доштани дараҷаи вайроншавии вазифаҳои узвҳои бадан дар вақти муоина муайян карда мешавад.

79. Хадамот барои муайян намудани дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ ва зарурат доштан ба намудҳои иловагии кумак кормандони муассисаҳо, корхонаҳо, дигар ташкилотҳоро новобаста аз шакли моликият, ки дар асоси шартномаҳои ҳуқуқии граждани ва фармоишҳо кор мекунанд ва осеби меҳнатӣ гирифтаанд, ба сифати шахси аз муоинаи такрорӣ гузаранда қабул менамояд.

80. Ба шахрвандоне, ки осебро берун аз ҷои кор гирифтаанд, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатишон аз ҷониби Комиссияи экспертизаи тиббии судӣ муайян карда мешавад.

81. Агар ҷабрдида якчанд касб дошта бошад, пас тибқи хоҳиши ӯ ҳамагон касбе, ки дар он осеби меҳнатӣ гирифтааст, ё ҳамагон касбе, ки дар он собиқаи зиёди корӣ дорад, ё касбе, ки бо тариқи таълимоти махсус, ё касбе, ки дар он таҳассуси нисбатан баландро соҳиб шудааст, касби асосӣ ҳисобида мешавад.

82. Хадамот ҳангоми муайянсозии дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ дар ҳар як ҳолати мушаххас вайроншавии вазифаҳои узвҳо, дараҷаи барқарорсозии вазифаҳои гумкардашуда, қобилияти ҷабрдида барои иҷрои ин ё он кор дар сатҳи муайян, аз ҷумла имконияти иҷрои корҳо дар шароити муқаррарӣ ё махсус ташкилкардашуда, ҳамчунин чорабиниҳо оид ба тавонбахшӣ бо таълимоти иловагии касбӣ ва бозомӯзиро ба назар мегирад.

83. Дар ҳолатҳое, ки ҷабрдида дар натиҷаи вайроншавии фаъолияти узвҳо ҳангоми мавҷудияти нишондодҳои мутлақи тиббӣ барои иҷрои фаъолияти касбӣ, ҳатто дар шароити махсус ташкилкардашуда вазифаҳояшро иҷро карда натавонад, аз даст додани дараҷаи қобилияти касбии меҳнатӣ 100% муайян карда мешавад.

84. Агар ҷабрдида дар натиҷаи вайроншавии вазифаҳо танҳо корҳои дар шароити махсус ташкилкардашуда (ташкilotҳои махсус, сеҳҳо) - ро иҷро карда тавонад, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатияш аз 70 то 80 % муайян карда мешавад.

85. Агар ҷабрдидаи пештар корҳои махсусгардонидашударо дар шароитҳои муқаррарии истеҳсоли иҷрокунанда танҳо корҳои ғайримахсусгардонидашударо дар шароитҳои махсус таъсисдодашуда тавонад ба анҷом расонад, ба ӯ дараҷаи 90 % аз даст додани қобилияти касбии меҳнати муайян карда мешавад.

86. Агар ҷабрдида метавонад корҳоро дар шароити махсус таъсис додашударо бо касби асосияш ба иҷро расонад, барои ӯ дараҷаи 70 % аз даст додани қобилияти касбии меҳнати муайян карда мешавад.

87. Агар дар натиҷаи осеби меҳнати ҷабрдида тавонад корҳоро бо касби асосияш дар шароитҳои муқаррарӣ, вале дар ҳаҷми камтар ё дараҷаи пасти таҳассусӣ ё агар ӯ ихтисоси асосияшро аз даст дода бошад ҳам, вале тавонад дар шароитҳои муқаррарии истеҳсоли дар натиҷаи таъсири вайроншавии муътадили вазифаҳои узвҳои корҳои дигари сабуктарро иҷро кунад, ба ӯ дараҷаи аз 40 то 60 % аз даст додани қобилияти касбии меҳнати муайян карда мешавад.

88. Аз даст додани дараҷаи 60 % қобилияти касбии меҳнати дар ҳолатҳои зерин муқаррар карда мешавад:

- агар ҷабрдида касби асосияшро аз даст дода бошад, вале дигар корҳои сабукро аз рӯи дигар ихтисос иҷро карда тавонад;

- агар ҷабрдида корҳоро бо ихтисоси асосияш иҷро карда тавонад, вале бо ихтисор ба ҳадди 5 дараҷаи тарофавӣ;

- агар ҷабрдида корҳои ҷисмонии ғайриихтисосиро иҷро карда тавонад бо ихтисор дар ҳадди 5 дараҷаи муракабӣ.

89. Аз даст додани дараҷаи 50 % қобилияти касбии меҳнати дар ҳолатҳои зерин муқаррар карда мешавад:

- агар ҷабрдида тавонад корҳоро бо ихтисоси асосияш иҷро намояд, вале бо ихтисор ба ҳадди 4 дараҷаи тарофавӣ;

- агар ҷабрдида корҳоро бо ихтисоси асосияш бо ихтисори ҳаҷми корӣ ба ҳадди фаъолияти истеҳсолии 0,5 баст иҷро карда тавонад;

- агар ҷабрдида тавонад корҳои ғайриихтисосии ҷисмониро бо ихтисор ба ҳадди 4 дараҷаи вазнинӣ иҷро намояд.

90. Аз даст додани дараҷаи 40 % қобилияти касбии меҳнати дар ҳолатҳои зерин муқаррар карда мешавад:

- агар ҷабрдида корҳоро бо ихтисоси асосӣ, бо ҳаҷми ками фаъолияти истеҳсолӣ аз ҳисоби кам кардани давомнокии ҳафтаи корӣ ба ҳадди ду рӯз бо кам кардани меъёри мувофиқи коркард иҷро намояд;

- агар ҷабрдида корҳоро на бо ихтисоси худ, вале бо истифода намудани малакаи касбӣ иҷро намояд;

- агар ҷабрдида тавонад корҳоро бо ихтисоси худ, вале бо ихтисор дар ҳадди 3 дараҷаи тарофа иҷро намояд;

- агар ҷабрдида меҳнати ғайриихтисосии ҷисмониро бо ихтисор дар ҳадди 3 дараҷаи вазнинӣ иҷро карда тавонад.

91. Агар ҷабрдида тавонад корҳоро бо ихтисоси асосӣ, вале бо таъйир додани шароитҳои меҳнат иҷро намояд, ки ба камшавии маош оварда мерасонад ё ин ки корҳоро бо ихтисоси худ вале бо матонати зиёд иҷро мекунад, барои ӯ аз 10 % то 30% аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ муайян карда мешавад.

92. Аз даст додани 30% қобилияти касбии меҳнатӣ дар ҳолатҳои зерин муайян карда мешавад:

- агар ҷабрдида тавонад корҳоро бо ихтисоси худ, вале бо ихтисор дар ҳадди 2 дараҷаи тарофа иҷро намояд;

- агар ҷабрдида тавонад меҳнати ғайриихтисосии ҷисмониро бо ихтисор дар ҳадди 2 дараҷаи вазнинӣ иҷро намояд.

93. Аз даст додани 20% қобилияти касбии меҳнатӣ дар ҳолатҳои зерин муқаррар карда мешавад:

- агар ҷабрдида тавонад корҳоро бо ихтисоси худ, вале бо ихтисор дар ҳадди 1 дараҷаи тарофавӣ иҷро намояд;

- агар ҷабрдида тавонад меҳнати ғайриихтисосии ҷисмониро бо ихтисор дар ҳадди 1 дараҷаи вазнинӣ иҷро намояд.

94. Аз даст додани дараҷаи 10 % қобилияти касбии меҳнатӣ дар ҳолатҳои зерин муайян карда мешавад, ки агар ҷабрдида корҳоро бо ихтисоси худ, вале бо матонати зиёд иҷро намояд.

95. Агар сабаби осеби меҳнатӣ нуқси анатомие бошад, ки ба вайроншавии устувор ва мунтазами қобилияти касбии меҳнатӣ оварда расонидааст, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ бо фоиз вобаста ба вайроншавии ошқори вазифаҳои организм, ки ба ин нуқси анатомӣ овардааст тибқи меъёрҳои Тартиби мазкур муайян карда мешавад.

96. Дар ҳолати гирифтани осеби такрорӣ меҳнатӣ, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ бо оқибатҳои чудогонаи ҳар яке аз ин осебҳо,

новобаста аз он ки ин осебҳо дар вақти кор дар назди ин ё он корфармо бардошта шудаанд, дар алоҳидагӣ муайян карда мешавад.

97. Шахсоне, ки осеби меҳнатиро дар давраи таълим (таҷрибаомӯзӣ) ё ҳангоми иҷрои дигар корҳо (масалан, корҳои кишоварзии мавсимӣ, корҳои сохтмонӣ) гирифтаанд, дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ аз рӯи касбе, ки таълим мегиранд ё тибқи шартҳои бандҳои 84 ва 85 Тартиби мазкур муайян карда мешавад.

98. Хадамот новобаста аз мавҷуд будани аризаи ҷабрдида, талаби корфармо, иттифоқи касаба, суд дар масъалаи муайян намудани зарурати кумаки иловагӣ масъул аст, агар онро оқибатҳои осебҳои меҳнатӣ талаб намояд.

99. Хадамот зарурати намудҳои зерини кумаки иловагиро муайян менамояд:

- назорати махсуси тиббӣ, ки онро вазъи саломатии ҷабрдида тақозо дорад (номгӯй ва ҳаҷми онҳо аз тарафи табибони муассисаҳои шифоию пешгирӣ муайян карда мешавад);

- ба кумаки дигарон, вақте ҷабрдида вобаста ба ҳолати саломатияш наметавонад пурра худхизматрасонӣ, ҳаракат, самтёбӣ (ориентатсия)-ро таъмин намояд ё ба нигоҳубини муайян муҳтоҷ аст (ҳангоми муайян намудани гурӯҳи I маъҷубӣ хулосаи Хадамот дар бораи зарурати нигоҳубин аз тарафи шахсони дигар талаб карда намешавад, ба ғайр аз ҳолатҳои зарурати назароти тиббӣ);

- ба нигоҳубини маишӣ, дар ҳолате, ки ҷабрдида вобаста ба вазъи саломатӣ қисман барои худхизматрасонӣ маҳдуд аст (рӯбучини манзили истиқоматӣ, шустушӯи либос, омода намудани ғизо);

- ба ғизои иловагӣ ҳангоми мавҷуд будани нишондоди тиббӣ;

- ба кумаки протезӣ-ортопедӣ (протезҳо, отрезҳо, корсет) ҳангоми осеб дидани узвҳои таъна ва ҳаракат, ҳамчунин ҳангоми протезкунонии аввала, иваз намудани протезҳо ва воситаҳои дигари протезию ортопедӣ;

- ба воситаҳои махсуси ҳаракаткунанда (аробачаҳои маъҷубӣ, велоколяска, мотоколяска, автомобил) ҳангоми дар ҷабрдида мавҷуд будани хулосаи тиббӣ дар бораи таъмини воситаҳои махсуси ҳаракаткунанда;

- ба табobati осоишгоҳию курортӣ ҳангоми мавҷуд будани осеби меҳнатӣ дар ҳолате, ки ҷабрдида наметавонад мустақилона то ба осоишгоҳҳо равад, қарор дар хусуси роҳбаладӣ қабул карда мешавад;

- ба таъмини дорувориҳо.

100. Номгӯи кумакҳои иловагӣ намунавӣ мебошад. Дар ҳар як ҳолати мушаххас Хадамот зарурати кумаки иловагиро бо дар назар доштани зарари

ба саломатӣ расида ва имкониятҳои тавонбахшӣ ё нигоҳдории саломатиро дар асоси ҳулосаи муассисаи таъбаотию пешгирии муайян менамояд. Хадамот маълумоти муассисаҳои таъбаотию пешгириро бодикқат меомӯзад ва ҳангоми зарурат маълумоти иловагиро талаб менамояд.

101. Хадамот дар хусуси зарурат доштани ҷабрида барои таълими ихтисоси нав, агар ӯ дар натиҷаи маъюбии меҳнатӣ натавонад бо ихтисоси пешина кор кунад, қарор қабул менамояд.

7. ЭКСПЕРТИЗАИ ТАҚРОРИИ ТИББИЮ ИҶТИМОИ

102. Ҳангоми муайян намудани дараҷаи гум кардан қобилияти касбии меҳнатӣ муоинаи тақрорӣ маъюб пас аз 6 моҳ, 1 сол ё ин ки 2 сол вобаста аз оқибати осебҳо ва имконияти қисман ё пурра барқароршавии қобилияти меҳнатӣ, дар натиҷаи таъбаот ё тавонбахшии тиббию иҷтимоӣ дида баромада мешавад.

103. Агар ҳангоми муоинаи тақрорӣ дар маъюб таъйири ҳолати қобилиятнокии меҳнатӣ бо сабаби оқибатҳои маъюбии меҳнатӣ муайян шавад, Хадамот фоизи нави аз даст додани қобилияти касбии меҳнатиرو муқаррар менамояд.

104. Дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатию дар мавриди бе бозгашт будани оқибатҳои маъюбии меҳнатӣ бе муҳлат муайн карда мешавад

105. Муоинаи тақрорӣ маъюбон бо тартиби муқарраршуда дар ҳолатҳои зерин гузаронида мешавад:

- аз ҷониби воҳиди сохтори Хадамот дар ҳолати таъйир ёфтани вазъи саломатии маъюб дар асоси аризаи бемор ҳангоми мавҷуд будани роҳат аз муассисаи шифоию пешгирий;

- аз ҷониби Хадамот ҳангоми рад кардани қабули қарор аз тарафи воҳиди сохтори Хадамот ё ҳангоми ошкор кардани далелҳои беасоси нодуруст қабул намудани қарор (аз ҷумла бо ҳуҷҷатҳои қалбакӣ).

106. Хадамот дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатиноу новобаста аз вақти муроҷиати ҷабрида ба Хадамот ё ба корфармо дар тамоми марҳилаи ба охирирасӣ ё аз рӯзи ба охирирасии давомнокии муҳлати фоизҳои пештар муқарраршудаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ, дар асоси маълумоти муассисаи шифоию пешгирие, ки вазъи саломатии ҷабридаро дар давраи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ ба қайд гирифтааст, муайян менамояд.

107. Муоинаи тақрорӣ аз ҷониби воҳиди сохтори Хадамот, воқеъ дар маҳалли истиқомати ҷабрида ва ё дар муассисаҳои шифоию пешгирий, ки ҷабрида ба он вобаста карда шудааст, гузаронида мешавад.

108. Муоинаи такрорӣ дар Хадамот дар асоси роҳхати корфармо, ташкилот ё дигар мақомоти вобасташуда, ки дар он ҷой фалокати нохуш ба амал омадааст, судҳо ё дар асоси аризаи ҷабрдида, санад дар бораи фалокати нохуш дар истехсолот ё намуди дигари ҳуҷҷат дар бораи фалокати нохуши алоқаманд ба иҷрои вазифаҳои меҳнатӣ (хулосаи нозири техникӣ меҳнат, қарори суд) инчунин роҳхати муассисаи шифоӣ пешгирӣ (ҳангоми бемориҳои касбӣ - роҳхати Маркази ҷумҳуриявӣи клиникӣи бемориҳои касбӣ) анҷом дода мешавад.

109. Ба ҳамаи шахрвандоне, ки дар Хадамот ҷиҳати муайян намудани дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ аз муоинаи такрорӣ гузаронида мешаванд, бояд имконияти шиносшавӣ бо ҳуҷҷатҳои меъёрии муайянкунандаи тартиби муоинаи такрорӣ ва масъалаи ташхисгузаронӣ дода шавад.

110. Гувоҳнома дар бораи хулосаи муайян кардани дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ дар таносуб бо фоиз, зарурат доштан ба намудҳои кумаки иловагӣ ба дасти шахси аз муоинаи такрорӣ гузаранда дода мешавад, иқтибос аз хулосаи муоинаи такрорӣ дар бораи натиҷаҳои муайян кардани дараҷаи аз даст додани қобилияти касбии меҳнатӣ, зарурат доштан ба намудҳои иловагии кумақҳо ба корфармо, суд ва ё дигар мақомот ҷабрдидаро ба Хадамот равон карда ё ба дасти худи шахси аз муоинаи такрорӣ гузаранда, агар муоинаи такрорӣ дар Хадамот бо аризаи ӯ гузаронида шуда бошад, дода мешавад.

111. Ба ҳар як маъюбе, ки такроран аз экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ мегузарад, дар Хадамот шакли тасдиқгардидаи санад оид ба муоинаи такрорӣ пур карда мешавад, ки бо тартиби муайянгардида бо дигар ҳуҷҷатҳои тиббӣ дар Хадамот ё воҳиди сохтори он, ки муоинаи аввалия гузаронида шудааст, нигоҳ дошта мешавад.

8. ҲУҶҶАТҲОЕ, КИ БАРОИ МУОИНА ПЕШНИҲОД КАРДА МЕШАВАНД

112. Ба Хадамот барои гузаштан аз экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ ва муоина ҳуҷҷатҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- роҳхат ба Хадамот (шакли - 088/б), ки аз тарафи муассисаи давлатии тиббӣ тартиб дода шудааст;
- нусхаи шиноснома ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи шахсият;
- нусхаи дафтарчаи меҳнатӣ ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи собиқаи меҳнатӣ (барои онҳое, ки кор мекунанд);
- иқтибос аз таърихи беморӣ;
- иқтибос аз картаи тиббии дармонгоҳӣ;

- ҳангоми гузаронидани экспертизаи тақрорӣ маълумотнома аз мақомоти таъминкунадаи нафақаи ҷои истиқомати доимӣ;

- аризаи шаҳрванд.

113. Шахсони ҳарбии бори аввал ба Хадамот роҳатгирифта барои муайян намудани сабабҳои алоқамандии бемориҳо, осебҳо, захмҳо, контузия ҳуҷҷатҳои тиббӣ ҳарбӣ, маълумотномаи беморӣ ё маълуматнома оид ба хизмати ҳарбӣ, барои муайян намудани сабабҳои алоқамандии осебҳои меҳнатӣ санади тартибдодашуда (ё дигар ҳуҷҷати расмӣ ивазкунандаи он)-ро дар бораи ҳодисаи нохуш дар ҷои кор, шахсони алоқамандии бемориҳои касбӣ ҳулосаи Маркази ҷумҳуриявии клиникаи бемориҳои касбӣ ва шахсони бо фоиз муайян намудани қобилияти меҳнатии касбӣ роҳати маъмурият ё қарори мақомоти судиро пешниҳод менамоянд.

114. Ҳуҷҷатҳои экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ дар муҳлати 10 сол дар Хадамот нигоҳ дошта шуда, пас аз он ба бойгонии давлатӣ супорида мешаванд.

9. ТАРТИБИ БАҚАЙДГИРИИ ВАРАҚАҲОИ КОРНОШОЯМИИ МУВАҚҚАТИИ БЕМОРОН ВА МАЪЮБОН

115. Варақаи корношоямии муваққатӣ ҳангоми бемориҳои шадид ба муҳлати на зиёдтар аз чор моҳи бефосилаи беморӣ, бо танаффус панҷ моҳ дар давоми сол ва ҳангоми гирифтори бемории сил ба муддати на бештар аз дувоздаҳ моҳ дода мешавад.

116. Агар қобилияти меҳнатии ин гурӯҳи беморон дар муҳлати нишондодашуда барқарор нашавад ё қисман барқарор шавад, барои баррасии масъалаи тамдиди варақаи корношоямӣ ё муқаррарсозии гурӯҳи маъюбӣ варақаи шакли 088/б пур карда шуда, ба Хадамот фиристода мешавад.

117. Хадамот баъди гузаронидани экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ дар бораи муқарарар намудани гурӯҳи маъюбӣ қарор қабул менамояд, ё ин ки барои идомаи таъбиқат ҳамзамон давом додани муҳлати варақаи корношоямӣ тавсия медиҳад.

118. Дар ҳолати корношоямии муваққатӣ (то чор моҳ) бо дар назар доштани номусоидии пешгӯии беморӣ ва меҳнатӣ, инчунин пайдо шудани маҳдудияти иҷтимоию ҳаётӣ варақаи шакли 088/б пеш аз муҳлат пур карда мешавад.

119. Ҳангоми бемориҳои мунтазам бо хуруҷебии рушдкунанда (бемории қанд, диққи нафас, бемории фишорбаландӣ) варақаи корношоямӣ дар вақти хуруҷебӣ то ба эътидол омадани чараёни беморӣ дода шуда, ҳангоми ба Хадамот ирсол гардидан суръат ва давомнокии беморӣ бо дар назар доштани омилҳои, ки сабаби беморӣ шудаанд дар давоми 5 соли охир ба назар гирифта мешавад.

120. Ба маъюбоне, ки барояшон кор дар шароити махсус ташкилшуда иҷозат дода шудааст, тибқи қонунгузорию Чумҳурии Тоҷикистон варақои корношоямии бефосила ба муҳлати 2 моҳ ё бо танаффус ба муҳлати 3 моҳ дар давоми сол дода мешавад. Агар дар ин муҳлат маъюб натавонад ба фаъолияти меҳнати худ оғоз намояд, барои ҳал намудани қобилияти меҳнатӣ ва таъйири гурӯҳи маъюбӣ варақои корношоямӣ ба Хадамот фиристода мешавад.

121. Агар дар тавсияи меҳнатӣ ба маъюб фаъолияти меҳнатӣ иҷозат дода нашуда бошад маъюб ба ин нигоҳ накарда кор кунад, ҳангоми бад шудани вазъи саломатӣ ё рушдҳои беморӣ варақои корношоямӣ кушода шуда, ба Хадамот фиристода мешавад.

122. Бо мақсади арзёбии осеби гирифташуда, пешгӯиҳои тиббӣ ва меҳнатӣ, амалӣ намудани усулҳои тавонбахшӣ, муассисаҳои тандурустӣ чиҳати солимгардонии бемороне, ки дар давраи корношоямӣ (новобаста аз муҳлати корношоямӣ) қарор доранд, дар доираи амалигардонии барномаи инфиродии тавонбахшии маъюб тавсияҳои Хадамотро истифода менамоянд.

Ниг. ба [Замима](#)

Замима
ба Тартиби гузаронидани
экспертизаи тиббию иҷтимоӣ

Номгӯи бемориҳо ва ҳолатҳои патологие, ки тибқи онҳо категорияи «кӯдаки маъюб» то ба синни 18 расидан бе муҳлат муқаррар карда мешавад

№ р/т	Номгӯи бемориҳо ва ҳолатҳои патологӣ	Хислатҳои аломатҳои клиникӣ ва ҳолатҳои функционалӣ
1. Бемориҳои рӯҳӣ		
1)	Олигофрения ё камақлии пайдоишаш гуногун	дараҷаи ноқисулақлӣ вазнин ва камақлии дараҷаи миёна
2. Бемориҳои асаб		
2)	Фалаҷи кӯдаконаи мағзи сар	Халалдоршавии возеҳи устувори ҳаракатҳо (фалаҷ ё нимфалаҷи амиқи ду ва зиёда андомҳо. Гиперкинези мутамаркази устувор. Ихтилоли ҳамоҳангсозӣ ва ғайраҳо), ки имконияти ҳаракати худхизматрасониरो тез вайрон мекунад. Халалдоршавии устувори муътадили ҳаракатҳо (нимфалаҷи андомҳо. Гиперкинези мутамаркази устувор, вайроншавии ҳамоҳангсозӣ ва ғайраҳо), ки ба норасоии нутқ, босира, сомеа

		хамрадиф буда, боиси дезадаптатсияи устувори иҷтимоии кӯдак мегардад
3)	Гидросефалия	Аз ҳад зиёд калон шудани косахонаи сар, васеъ шудани меъдачаҳои мағзи сар, харобшавии мағзи сар ва асаби босира
4)	Майдасарӣ (Микросефалия)	Фалаҷи возеҳ ва нимфалаҷи амиқ. Қафомонии функцияҳои ақлӣ ва нутқ
5)	Осори полиомиелит	Халалдоршавии возеҳи устувори ҳаракатҳо (фалаҷ ё нимфалаҷи амиқи ду ва зиёда андомҳо)
6)	Осори нейросироятҳо	Фалаҷҳои амиқи устувори андомҳо (фалаҷ ё нимфалаҷи амиқи ду ва зиёда андомҳо), илтиҳоби асабҳои косахонаю мағзи сар, гиперкинезҳо ва хуруҷҳои тез – тез такроршавандаи ихтилоҷӣ - 4 маротиба ва зиёдтар дар 1 моҳ
7)	Бемориҳои ирсӣ ва дегенеративии системаи асаб: а) миопатияҳо; б) амиотрофияҳои ҳароммағзӣ; в) дистрофияи тезамалкунандаи мушакҳо; г) дигар бемориҳои ирсии системаи асаб	Харобшавии мушакҳои андомҳо ва бадан. Маҳдудшавии ҳаракат. Ихтилоли ҳамоҳангсозӣ. Пастшавии муътадили ақлоният (аз анамнез бемориҳои ирсӣ ва никоҳи хешутаборӣ)
3. Бемориҳои ҷарроҳии асаб		
8)	Чурраҳои модарзодии мағзи сар ва ҳароммағз (пеш ва пас аз гузаронидани амалиёти ҷарроҳӣ). Менингоселе, менингоррадикулоселле (фалаҷ ва нимфалаҷи дасту пойҳо, вайроншавии функцияи узвҳои кос, контрактураи пойҳо, камақлӣ)	
9)	Оқибатҳои садамаҳои сутунмуҳра ва ҳароммағз, гурӯҳи А ва Б	
4. Омосҳои бадсифат		
10)	Лимфомаҳо (бемории Хочкин ва лимфосаркома)	Паҳншавӣ ба гирреҳои лимфатикии канораҳо, миёнадевор, ковокии шикам ва паси сифоқ, чигар ва испурч. Пайдо шудани доначаҳо дар пӯсти бадан, баландшавии ҳарорати бадан ва харобшавӣ. Дараҷаи IV
11)	Нейробластома	Мавҷудияти омос дар ковокии шикам, паси сифоқ, миёнадевор, дард дар мавқеи омос, захролудшавии бадан, васеъшавии рағҳои хунгарди девораи пеши шикам ва сатҳи пеши қафаси сина. Астсит, парези андомҳо, вайроншавии функцияи ихроҷи узвҳои коси хурд. Дараҷаи IV

12)	Тератобластома	Мавҷудияти омос дар ковокии шикам, узвҳои косо хурд, тухмдонҳо, дард дар мавқеи омос, вайроншавии функсияи ихроҷи узвҳои косо хурд, дард дар мавқеи омос, захролудшавии бадан. Дараҷаи IV ва дигар намуди тератобластома
13)	Саратони гулӯ ва бинӣ	Душворӣ ё набудани нафаскашӣ ба воситаи бинӣ. Хунравӣ аз бинӣ дар вақти пӯсидани омос, ҳис кардани бадбӯӣ аз омос, харобшавӣ, дард дар мавқеи омос, камхунӣ, захролудшавии бадан. Дараҷаи IV
14)	Саратони эмбрионалии ҷигар	Калоншавии ҳаҷми шикам, мавҷудияти омос дар ковокии шикам (ҷигар), калоншавии ҳаҷми ҷигар, дар марҳалаи III васеъшавии рағҳои хунгарди пӯсти шикам (сари медуза), камхунӣ, дард дар шикам. Дараҷаи IV
15)	Саратони пӯст	Мавҷудияти омос дар пӯст, мавҷудияти яраҳо, рӯшноитарсӣ, захролудшавии бадан. Дараҷаи IV
16)	Гистиотситоз	Мавҷудияти омос дар мавзеҳои устухонҳои пешонӣ, сар, захролудшавии бадан, вайроншавии устухонҳо. Дараҷаи IV
17)	Саркомаи бофтаҳои мулоим, аз он ҷумла, ангиосаркома, фибросаркома, рабдомио-саркома ва дигар намудҳои саркомаи бофтаҳои мулоим	Мавҷудияти омос дар бофтаҳои мулоим, пӯсидани омосҳо, хунравӣ, захролудшавии бадан дараҷаи III-IV ва ҷарроҳии маъюбкунанда (ампутатсия, экзартикулятсия)
18)	Омоси мағзи сар	Мавҷудияти омос дар мағзи сар, дарди сар, дилбеҳузурӣ, вайроншавии самтёбӣ, захролудшавии бадан. Дараҷаи IV
19)	Саратони ҷоғи боло	Мавҷудияти омос дар ҷоғи боло, захролудшавии бадан, хунравӣ аз омос, дард. Дараҷаи IV
20)	Меланомаи пӯст	Мавҷудияти омос дар пӯст, бештар дар рӯй, камхунӣ, метастазҳо ба гиреҳҳои лимфатикии канорӣ. Дараҷаи IV
21)	Саратони ғадуди сипаршакл	Калон шудани ғадуди сипаршакл, дарди сар. Асабоният, харобшавӣ, хиррӣ шудани овоз, захролудшавии бадан. Дараҷаи IV
22)	Нефробластома	Мавҷудияти омос дар ковокии шикам ва паси сифоқ (гурда). Макрогематурия, камхунӣ, харобшавӣ, беҳолии умумии

		кӯдак. Дараҷаи III-IV-V, ҷарроҳӣҳои маъюбкунанда (нефроэктомия)
23)	Ретинобластома	Гурбачашмӣ, экзофтальм, дард дар мавқеи омос, дарди сар, захролудшавии бадан
24)	Саркомаи устухон, аз он ҷумла: саркомаи остеогенӣ, хондро-саркома, саркомаи Юинг ва дигар намудҳои омосҳои бадсифати устухон	Пайдошавии дард дар дасту пойи иллатдошта, вайроншудани кори дасту пойҳо. Мавҷудияти рағҳои хунгарди пӯсти болои омос. Пайдо шудани захм дар омос, хунравӣ аз омос, харобшавӣ, захролудшавии бадан, камхунӣ. Дараҷаи III-IV ҷарроҳӣҳои маъюбикунанда (ампу-татсия, экзартикулятсия)
25)	Саратони тухмдонҳо	Калон шудани ҳаҷми шикам, мавҷудияти омос дар ковокии шикам ва коси хурд (тухмдонҳо), дар дараҷаи III ва IV вайроншавии кори узвҳои коси хурд, астсит, камхунӣ, захролудшавии бадан
26)	Саратони эмбрионалии тухм	Мавҷудияти омос дар тухмҳо, калоншавии ҳаҷми тухм, дард дар мавзеи омос, захролудшавии бадан

5. Бемориҳои пӯст

27)	<p>а) Кератитҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кератитҳо (ихтиоз)-и шаклҳои вазнин; - эритродермияи ихтиозшакли Брок; - шаклҳои обиладор ва бе обила; - фолликулярӣ ва дискератоз, - бемории Дарие (дерматози обиладор); - эпидермолизи обиладор шакли дистрофикӣ); <p>б) Шаклҳои вазнини бемории пӯст (ортопатияи псориастикӣ):</p> <ul style="list-style-type: none"> - псориази пустулёзӣ; - эритродермияи атопикӣ; - нейродермити паҳнғашта; - қутури сурхи мӯйдори Девержи) <p>в) Шаклҳои вазнини бемориҳои ирсӣ (ксеродермаи пигментӣ).</p> <p>г) Бемориҳои паҳнғаштаи бофтаҳои пайвандӣ (шаклҳои вазнини</p>	<p>Вайроншавии вазифаҳои андомҳо (шахшуда, контрактураҳо, синдактилияҳо, артропатияҳо), ки ба душвории худхизматрасонӣ оварда мерасонад.</p> <p>Иллатёбии васеи пӯст ва пардаҳои луобӣ (захмҳо, хадшаҳо, эритродермия), ки ба норасоии вазифаи хоидан, фурубарӣ, дезадаптатсияи устувори ҷисмонӣ оварда мерасонад</p>
-----	--	---

	склеродермӣ, дерматомиозит)	
28)	Обиласории ҳақиқӣ	Шакли хушсифат (ҳангоми давраи аввали пайдошавӣ). Шакли бадсифат
29)	Саркомаи Капоши	Авҷгирии равиши омос (баъди худ хадша боқӣ мегузорад). Шакли музмини омос (солҳои тӯлонӣ давом мекунад). Саркомаи Капоши ба бофтаи устухонҳо, шушҳо, чигар ва ғайра реша медавнад
30)	Лимфомаи бадсифати пӯст дараҷаи 3	Дар давраи инкишофи омос дараҷаи вазнини беморӣ мушоҳида карда мешавад
31)	Ҷузом (лепра): - намуди ҷузоммонанд; - намуди силмонанд; - намуди ғайритафриқӣ	Системаи марказии асаб. Вайроншавии вегетативии ҳассосият. Вайроншавии системаи таъяву ҳаракат. Пайдоиши ҷузумаҳо дар пӯст
6. Бемориҳои сил		
32)	Сили ковокидори шуш	Бо хуруҷҳои такрорӣ
33)	Сили судабанду ковокидори шуш	Бо хуруҷҳои такрорӣ дар қитъаҳои нави шуш
34)	Сили сирозии шуш	Шакли паҳншуда
35)	Ҳолатҳои баъди даҳолати ҷарроҳӣ, ки бо сили шушҳо алоқаманданд. Носурҳои фаъоли бронхҳо ва қафаси сина	Пулмонэктомия бо бемориҳои ҳамрадиф дар шуши ягона (бронхити музмин, бемории қанд, БПНМ). Норасоии кори дилу нафаскашӣ, дараҷаи 2-3, норасоии кори дилу рағҳо, дараҷаи 1-2
36)	Сили системаи асаб	Сили пардаҳои мағзи сар бо оқибатҳои вазнин дар шакли фалаҷ, вайроншавии босира ва равонӣ
37)	Сили устухон ва буғумҳо	Бо вайроншавии кори дастгоҳи таъяву ҳаракат, кутӯҳ шудани дасту пой, аз ҷумла анкилози буғумҳо ва қачшавии сутунмуҳра ва қафаси сина
38)	Сили гурдаҳо	Ҳолатҳои баъди нефроэктомия ва иллатнокшавии гурдаи ягона бо вайроншавии возеҳи кори он
39)	Тағйиротҳои калони боқимонда баъди гузаронидани бемории сили шуш	Дар шакли судабандиҳои фаровон, сирозҳо, бронхоэктазҳои дуюм дараҷа, манбаъҳои зиёди зичшуда ва бемориҳои ҳамрадифи шуш (бемории қанд, БПНМ)
7. Иллатҳо ва бемориҳои чашм		

- 40) Буфталми модарзодӣ - гидрофталми модарзодии ҳар ду чашм
- 41) Бемории оби марвориди ҷавонаи ҳар ду чашм
- 42) Микрокорнея. Макрокорнея
- 43) Нуқсони модарзодии шабакияти ҳар ду чашм
- 44) Албинизм (сафедшавии чашм)
- 45) Абиотрофияи тапеторетиналии шабакияти
- 46) Харобшавии асаби босираи ҳар ду чашм
- 47) Набудани модарзодии чашмҳо

8. Бемориҳои узвҳои дарунӣ

- 48) Бемории Виллибрант
- 49) Гемофилия
- 50) Камхуноҳии ирсии гемолитикӣ
- 51) Муковистсидоз
- 52) Селиакия
- 54) Нефрити модарзодӣ (синдроми Ал-порт)
- 55) Намудҳои морфологӣи пролиферативӣ – склерозии гломерулонефрит, ки бо хулосаҳои биопсияи гурдаҳо тасдиқ шудааст ва дар беморхонаи махсусгардонидашудаи нефрологӣ аз ташҳис гузаштааст:
 - гломерулонефрити зершадиди бадсифат;
 - гломерулонефрити музмин - шакли нефротикӣ (гломерулонефрити фокалӣ – сегментарӣ, гломерулонефрити мембранозӣ);
 - гломерулонефрити музмин, шакли гематурӣ;
 - гломерулонефрити музмин, шакли омехта, ки бо хулосаҳои биопсияи гурдаҳо тасдиқ шудааст ё дар беморхонаи махсусгардонидашудаи нефрологӣ аз ташҳис гузаштааст;
 - нуқсонҳои модарзодии гурда ва системаҳои пешоббарор (аплазия, гипоплазия, поликистозии шакли қӯдакона, пучшавии гурдаҳо, масонаи нейрогенӣ, рефлюкси гурдавию масонавӣ);
 - гипертензияи гурдавӣ;
 - пиелонефрити музмин бо вайроншавии қори гурдаҳо;
 - норасоии музмини қори гурдаҳо;
 - диабетии беқандии нефрогенӣ;
 - тубулопатияи Де - Тони –Дебре – Фанконӣ;
 - атсидозии найчавию гурдавӣ;
 - тубулопатияҳо бо синдроми асосии алкалоз – Синдроми Барттер;
 - остеогенезии номукаммал;
 - сиррозҳои ҷигар

9. Бемориҳои ҷарроҳӣ ва нуқсонҳои шаклтағйирдиҳӣ

- 56) Новобаста ба таъбабат барҳам нахӯрдани чакмезӣ ва нигоҳ надоштани наҷосат ва пешоб, носурҳои наҷосатӣ ва бавлу таносул

57) Ихтилолҳои возеҳи устувори бозгаштнопазири функцияи дастгоҳи такаву ҳаракат:
- буридагии як ва зиёда андомҳо новобаста ба дараҷа;
- буридагии рон, ки имконияти гузоштани узви сунъӣ надорад

10. Бемориҳои ва ҳолатҳои патологӣ узвҳои такавоҳ ва ҳаракат

58) Артрогриппоз

59) Бемориҳои модарзодии андомҳо:

- мунчаҳои модарзодӣ ва пас аз осеббинии андомҳо;
- нуқсонҳои инкишофи андомҳо (набудани қисми андом);
- буғумҳои қалбакии модарзодии андомҳо;
- эктросиндактилия.

60) Бемориҳои ирсии маҷмуии андомҳо, ки боиси вайроншавии функцияҳои онҳо мегардад

61) Оқибатҳои бемории гузаронидашудаи фалаҷ:

- озодона роҳ рафта наметавонад;
- фалаҷи дастҳо

62) Фалаҷи майнаи сар дараҷаи вазнин бо вайроншавии функцияи андомҳо

63) Мунчаҳои баъдиосеби андомҳо

64) Контрактураи ишемии Фолкман

65) Набудани панҷаҳои дастҳо ва дигар қисматҳо

66) Набудани 4-то ангуштони панҷаи даст, ба ғайр аз ангушти 1-ум

67) Набудани ангушти 1-2-юми панҷаи даст бо вайроншавии функцияи қапидан

68) Набудани ангуштони 1-уми ҳарду панҷаи дастҳо

69) Контрактураи возеҳ ва анкилози буғуми соқу панҷаи пой бо вайроншавии функцияи панҷаи пой аз ду тараф

70) Буғумҳои қалбакии чарроҳинашавандаи рон ва соқ

71) Нуқсонҳои инкишофи пойҳо бо набудани функцияи ҳаракат

72) Бемориҳои системавии устухонҳои скелет ва нуқсонҳои инкишофи дастгоҳи такаву ҳаракат, ки ба анкилоз, контрактураҳо, шикастанҳои патологӣ, қачшавиҳои скелет, ҳангоми якбора маҳдудшавии ҳаракат ва худхизматрасонӣ оварда мерасонад

11. Бемориҳои дил ва тарбодӣ

73) Кардиомиопатияҳо (дилататсионӣ, гипертрофӣ, рестриктивӣ)

74) Фишорбаландии бадзоти шараёнӣ (дуюмдараҷа)

75) Фишорбаландии аввалияи шуш

76) Кардитҳои музмини ғайритарбодӣ, перикардитҳои музмин

77) Нуқсонҳои тарбодии дили дараҷаҳои 2-3-и норасоии гардиши хун

78) Бемориҳои паҳншудаи бофтаи пайваस्तкунанда (бодхӯрда, склеродермияи системавӣ, дерматомиозит бо иллатнокшавии узвҳои дарунӣ ва контрактураи мушакҳо)

79) Артрити ревматоидӣ, иллатҳои зиёди буғумҳо бо аломатҳои контрактура, шакли буғумию мағзи сарӣ (синдроми Стилл, субсепсиси Вислер - Фанкони). Норасоии функционалии дараҷаҳои 2-3, ки имконияти ҳаракат ва худхизматрасониро маҳдуд менамояд

80) Норасоии музмини кори дилу рағҳо, дараҷаи 2 ва 3

81) Номураттабии ритми дил: блокадаҳои атриовентрикулярӣ дараҷаҳои 2-3, синдроми сустии банди синусӣ, бо хуруҷҳои тез - тези Эдемс – Стокс – Моргани, аз он ҷумла пас аз гузоштани мададгори сунъии дил, тахикардияҳои пароксизмалии тез - тез

12. Бемориҳои кардиочарроҳӣ

82) Транспозитсияи рағҳои магистралӣ

83) Атрезияи клапани шараёни шушӣ

84) Баромадани рағҳо аз меъдаҷаи рост бо стенози шараёни шушӣ.

85) Стенози танаи шараёни шушӣ

86) Транспозитсияи рағҳои магистралӣ бо нуқсонии тавораи байни меъдаҷаҳо ва стенози шараёни шушӣ

87) Меъдаҷаи ягона

88) Атрезияи клапани трикуспидалӣ

89) Атрезияи клапани митралӣ

90) Атрезияи клапани аорталӣ

91) Стенози клапани аорталӣ

13. Бемориҳои гӯш, гулӯ ва бинӣ

92) Бемориҳои модарзодӣ ва ғайримодарзодии ҳалқ ва хирной бо душвории нафаскашии мустақилона бе истифодаи найчаи трахеостомӣ

93) Бемориҳои дутарафаи модарзодӣ ва ғайримодарзодии узвҳои сомеа бо вайроншавии возеҳи функсияи сомеа ва вайроншавии нутқ

14. Ҳолатҳои норасоии масъуният

94) А-гамма – (гипогамма) - глобулинемия, ки бо тадқиқоти лаборатории паст шудани ғуншавии ҷамъбастии иммуноглобулинҳои зардобӣ то 300 мг/дл ва камтар ё дараҷаи иммуноглобулин аз 6 то 200 мг/дл ва камтар дар кӯдакони синни аз яксола боло тасдиқ шудааст

95) Бемории музмини грануломатозӣ. Ҳолати септики (уфунии) музмин, аз он ҷумла касолати думмалии шуш ва ҷигар, ҳангоми тасдиқи лаборатории бо санҷиши хемилюминесенсия (ҳангоми набудани он ё қобилияти барқароркунандагии тетразолити ниросунро надоштани нейтрофилҳои бемор)

15. Бемориҳои, ки дар асоси онҳо ба кӯдакони волидайнашон дар рафъи садамаи нерӯгоҳи барқии атомии Чернобил иштирок карданд, маъҷубӣ дода мешавад

96) Кардиопатияҳо (делятатсионӣ бо аломатҳои вайроншавии гардиши хунг)

97) Камақлии тафриқанашудаи пайдоишаш номаълуми дараҷаҳои миёна ва вазнин

Ташхисҳо: Таҳлили умумии хун – ташхиси кушода бо муайян намудани миқдори эритроситҳо, гемоглобин, нишондоди рангин, ретикулоцитҳо, тромбоцитҳо, лейкоцитҳо, гранулоситограмма, лимфоситҳо, моноцитҳо

Вазъи масъуният: Т, В лимфоситҳо, маҷмӯи даврзанандаи масъуният.

Агар шикоятҳо аз тарафи дил бошанд, ҳатман электорокардиография (ЭКГ), чен кардани фишори шараёни (ФШ), эхокардиография (ЭхоКГ) гузаронида мешавад, агар кӯдаконе бошанд, ки зуд-зуд бемор мешаванд (4 маротиба ва зиёдтар дар як сол), пас танҳо вазъи масъуният муайян карда мешавад

16. Бемориҳои генетикӣ

98) Бемориҳои хромосомӣ (бемории Даун, кретинизм ва ғайраҳо.) Вайроншавии миқдори хромосомаҳо, ки ба ноқисулақлӣ оварда мерасонад (ба кӯдакони аз яксола боло дода мешавад)

99) Нуқсонҳои сершумори модарзодии инкишоф

100) Дисплазияҳои ангидротикӣ-эктодермалӣ

101) Ҳолатҳои ирсии дегенеративӣ, ки ба вайроншавии устувори функцияҳои организм оварда мерасонад (пайдоишаш мубодилавӣ)

102) Муковистсидоз - шаклҳои шушӣ, рӯдагӣ ва омехта

103) Селиакия

17. Бемориҳои эндокринӣ

104) Бемории диабети қанди навъи I (инсулинвобаста)

105) Бемории Итсенко-Кушинг ҳангомӣ фишорбаландии возеҳ ва вайроншавии устухонҳо, ки ба шикастани устухонҳо оварда мерасонад

106) Норасоии музмини ғадудҳои болои гурда (бемории Аддисон, баъди ҷарроҳии пурраи ғадудҳои болои гурда, носозкории модарзодии ғадудҳои болои гурда)

107) Қадпастиҳои гипофизарӣ

108) Гипотиреози модарзодӣ ва ғайримодарзодӣ ҳангоми камақлӣ ва якбора қафомонии инкишофи ҷисмонӣ

109) Гипопаратиреоз ҳангоми мавҷуд будани хурӯҷҳои аз ҷиҳати терапевтӣ муқовиматпазир, рагкашиҳо

110) Фарбеҳии дараҷаи 4 бо оризаҳояш

111) Гиперпаратиреоз ҳангоми шаклтағйирдиҳии устухонбандӣ ва якбора вайроншавии функцияи таъягоҳу ҳаракат

112) Бемории диабети беқанд (шакли ба питуитрин мутобиқ)

113) Носозкории модарзодии функцияи қишри ғадудҳои болои гурда (шакли намакбарҳамзанандае, ки дар заминаи муолиҷаи мутобиққунанда афзоиш меёбад)

114) Синдроми Шершевский - Тернер

18. Бемориҳои сӯхта ва сармозанӣ

115) Мунчаи баъдисӯхтагии панҷаи дасту пойҳо

116) Мунчаи панҷаи дасту пойҳо пас аз сармозанӣ